

MÜSTƏQİLLİYİMİZ ƏBƏDİDİR, DAIMİDİR, DÖNMƏZDİR!

HƏRBİ AND

№ 17 (1026) 17 may 2024-cü il

Həftəlik ictimai-siyasi qəzet

(Qəzet 15 noyabr 2002-ci ildən nəşr olunur)

Qiyməti: 50 qəpik

Xidmət rəisi Masallıda vətəndaşlarla görüşdü

Səh. 2

Gənc zabitlərin püşkatması keçirilib

Səh. 2

"Bütün addımlar ona yönəlib ki, müharibə veteranları üçün yaxşı təhsil imkanları yaradılsın"

Səh. 5

Sənli günlərimizə qayıdırıq, can laçın!

Səh. 7

Ermənistanın Türk Dünyasına nə zamandan inteqrasiya olunub?

Səh. 14

Azərbaycan-Belarus sənədləri imzalanıb

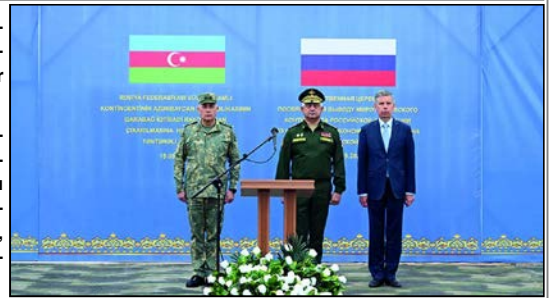
Mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun iştirakı ilə Azərbaycan-Belarus sənədlərinin imzalanması mərasimi olub. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Şahin Bağirov və Belarus Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Vladimir Orlovski "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Belarus Respublikası Hökuməti arasında malların mənşəyinin sertifikatlaşdırılmasının elektron sisteminin qarşılıqlı tətbiqi haqqında Protokol"u imzaladılar.

Səh. 3

Xocalıda Rusiya Federasiyası sülhməramlı kontingentinin missiyasının başa çatmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim keçirilib

Mayın 15-də Xocalı hava limanında Rusiya Federasiyası sülhməramlı kontingentinin missiyasının başa çatmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim keçirilib.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin, eləcə də Rusiya Federasiyasının Müdafiə Nazirliyinin, sülhməramlı kontingentinin, Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin rəsmi nümayəndələri, hərbi qulluqçular və media nümayəndələri iştirak ediblər.

www.facebook.com/herbiand

Səh. 14

herbi_and@mail.ru

www.herbiand.az

www.instagram.com/herbiand.az

Səh. 2

Xocalıda Rusiya Federasiyası sülhməramlı kontingentinin missiyasının başa çatmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim keçirilib

Mayın 15-də Xocalı hava limanında Rusiya Federasiyası sülhməramlı kontingentinin missiyasının başa çat-

masına həsr olunmuş təntənəli mərasim keçirilib.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Müdafiə

Nazirliyinin, eləcə də Rusiya Federasiyasının Müdafiə Nazirliyinin, sülhməramlı kontingentinin, Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin rəsmi nümayəndələri, hərbi qulluqçular və media nümayəndələri iştirak ediblər.

Qonaqlar Rusiya Federasiyasının sülhməramlı kontingentinin Qarabağ iqtisadi rayonu ərazisində fəaliyyətini əks etdirən fotosərgi ilə tanış olduqdan sonra fəxri kürsüyə dəvət olunub

və mərasimin proqramı elan edilib.

Tədbirdə əvvəlcə həlak olan hərbi qulluqçuların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib. Azərbaycan Respublikasının və Rusiya Federasiyasının Dövlət himnləri hərbi orkestrin müşayiəti ilə ifa olunub.

Azərbaycan Respublikasının müdafiə nazirinin birinci müavini - Azərbaycan Ordusunun Baş Qərargah rəisi general-polkovnik Kərim Vəliyev tədbirdə çıxış edib.

Xidmət rəisi Masallıda vətəndaşlarla görüşdü

Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin (SHXÇDX) rəisi Mürsəl İbrahimov mayın 15-də Masallı şəhərində yerləşən Heydər Əliyev Mərkəzində Masallı, Lənkəran, Astara, Lerik, Cəlilabad, Yardımlı rayonlarından olan vətəndaşları qəbul edib. Qəbuldan əvvəl ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi ziyarət edilərək önünə gül

ya işə qəbul, təkrar tibbi müayinəyə cəlb olunma, övladlarının gələcək müddətli həqiqi hərbi xidmət yerinin müəyyənləşdirilməsi və s. məsələlərlə bağlı müraciət ediblər.

Xidmət rəisi qəbul zamanı hər bir vətəndaşın müraciətini dinləyib, qaldırılan məsələlərin hərtərəfli öyrənilməsi və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun qısa müddətdə həll edilməsi üçün müvafiq tapşırıqlar verib.

dəstəsi qoyulub, əziz xatirəsi ehtiramla yad edilib.

Qəbulda 29 vətəndaşın müraciəti dinlənilib. Vətəndaşlar şəhid və şəhid ailəsi statusunun verilməsi, SHXÇDX-də həqiqi hərbi xidmətə və

Vətəndaşların müraciətlərinin bir qismi yerində həllini tapıb, bəzi məsələlər isə araşdırılması üçün nəzarətə götürülüb. SHXÇDX-nin səlahiyyətlərinə aid olmayan müraciətlər aidiyyəti qurumlara yönəldilib.

Gənc zabıtların püşkatması keçirilib

Müdafiə Nazirliyinin müxtəlif qoşun növlərində müvafiq ixtisaslar üzrə zabit qismində xidmət etmək arzusunda olan ali təhsilli gənclər üçün təşkil olunmuş "Ehtiyat zabit hazırlığı kursu" başa çatıb.

Azərbaycan Ordusunun Təlim və Tədris Mərkəzində keçirilən kursu müvəffəqiyyətlə bitirənlərə müdafiə nazirinin müvafiq əmrinə əsasən "leytenant" hərbi rütbəsi verilib.

Gənc zabıtların hərbi hissələrə təyinatı püşkatma yolu ilə həyata keçirilib.

Yaxın günlərdə təyin olunduqları xidmət yerlərinə yola düşəcək gənc zabıtlar yiyələndikləri ixtisaslar üzrə Azərbaycan Ordusunun birlik və birləşmələrində xidmət edəcəklər.

Qeyd edək ki, cari ilin may ayının 1-dən etibarən Milli Müdafiə Universiteti Azərbaycan Ordusunda "Psixoloq" vəzifələri üçün "Ehtiyat zabit hazırlığı kursu"na namizəd qəbulu elan edib.

Ali təhsil müəssisəsini "Psixologiya", "Sosiologiya", "Sosial iş" və "Təhsildə sosial-psixoloji xidmət" ixtisaslarından biri üzrə ən azı bakalavr

səviyyəsində bitirmiş, Azərbaycan Ordusunda ən azı 9 (doqquz) ay müddətli həqiqi hərbi xidmət keçmiş, 30 yaşınadək ali təhsilli əsgərlər, matroslar və çavuşlar, həmçinin müddətli həqiqi hərbi xidmətinə başa vurmuş 30 yaşınadək ali təh-

silli ehtiyatda olan kişi cinsli hərbi vəzifəli, habelə qadınlar mayın 20-dək müvafiq sənədlərlə birlikdə Azərbaycan Ordusunun Təlim və Tədris Mərkəzində (AO TTM) fəaliyyət göstərən qəbul komissiyasına müraciət edə bilərlər.

Azərbaycan və Özbəkistan hərbi mütəxəssislərinin işçi görüşü keçirilib

"Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi və Özbəkistan Respublikası Müdafiə Nazirliyi arasında 2024-cü il üçün imzalanmış ikitərəfli əməkdaşlıq Pla-

ni"na əsasən, Azərbaycan Ordusunun Təlim və Tədris Mərkəzində hər iki ölkənin hərbi mütəxəssisləri arasında işçi görüşü keçirilib.

Özbəkistanlı qonaqlar

ra Müdafiə Nazirliyinin Şəxsi Həyət baş İdarəsinin İdeoloji İş və Mənəvi-Psixoloji Təminat İdarəsinin zabitləri tərəfindən Azərbaycan Ordusunda ideoloji işin təşkili və hərbi psixoloqların hazırlığı istiqamətində görülən işlərdən danışılıb, eləcə də idarənin əsas fəaliyyət istiqamətlərinə dair brifinq təqdim edilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan şanlı Qələbəyə səbəb olan amillərdən birinin də məhz Azərbaycan Ordusunun şəxsi heyətinin yüksək mənəvi-psixoloji hazırlığının oldu-

ğu xüsusi vurğulanıb.

Şəxsi heyətin tərbiyəvi, ideoloji, mənəvi-psixoloji işinin təşkil edilməsinin öyrənilməsi və informasiya-psixoloji əməliyyatlara qarşı mübarizə sahəsində təcrübə mübadiləsi məqsədilə keçirilən görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlərə dair ətraflı fikir mübadiləsi aparılıb və bu cür görüşlərin əhəmiyyəti diqqətə çatdırılıb.

Görüşdə, həmçinin nümayəndə heyətinə Azərbaycan Ordusunda ideoloji işin və mənəvi-psixoloji hazırlığın təşkili bərdə ədəbiyyatlar və müxtəlif dərəcəli təqdim olunub.

Sonda qarşılıqlı hədiyyələr təqdim edilib.

Təsisçi və Baş redaktor

Emin HƏSƏNLİ

Redaktor

Aytən NAZİMQIZI

Ünvan: AZ1007, Bakı şəhəri, Natiq Şahbazov küçəsi 40

Telefonlar: 449-94-05, 449-94-06

Faks: 449-94-05

e-mail: herbi_and@mail.ru

Qəzet "Hərbi And" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb, səhifələnilir və Məmmədov Vüqar Tofiq oğlunun mətbəəsində çap olunur

Tiraj: 2070

Azərbaycan-Belarus sənədləri imzalanıb

13 may

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 13-də Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patricia Skotlendi qəbul edib.

Ölkəmizə səfərindən məmnunluğunu bildiren Patricia Skotlend səfərinin Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının ildönümünə təsadüf etməsini xüsusi vurğulayaraq, Ulu Öndərin və görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə Əliyevanın məzarlarını ziyarət etdiyini bildirdi, dahi şəxsiyyətin və onun ömür-gün yoldaşının Azərbaycanın inkişafına verdiyi töhfələri xatırladı.

Patricia Skotlend ölkəmizin Qoşulmama Hərəkatına uğurlu sədrliyini məmnunluqla qeyd etdi, bunun özünü xüsusilə COVID-19 pandemiyası zamanı göstərdiyini vurğuladı. O, Uqandada Hərəkatın Zirvə toplantısında iştirak etdiyini deyərək orada bütün dövlətlər tərəfindən Azərbaycanın sədrliyinin çox yüksək qiymətləndirildiyini və bunun praktiki nəticələrinin olduğunu qeyd etdi. Qonaq Azərbaycanın Hərəkata uğurlu sədrliyi ilə bağlı bir daha təbriklerini çatdırdı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildiren Prezident İlham Əliyev Patricia Skotlendin ölkəmizdən yaxşı təəssüratlarla ayrılacağına ümidvar olduğunu dedi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi çərçivəsində səmərəli fəaliyyət göstərdiyini, Hərəkatın təsisatlanması istiqamətində mühüm addımlar atıldığını vurğuladı. Pandemiya dövründə COVID-19 ilə bağlı BMT Baş Assambleyasının Xüsusi Sessiyasının çağırılması təşəbbüsünün ölkəmizə məxsus olduğunu xatırladan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın 80-dən çox ölkəyə, xüsusilə Qoşulmama Hərəkatına üzv dövlətlərə yardım göstərdiyini, vaksın millətçiliyinə qarşı BMT təsisatlarında müvafiq qətnamələrin qəbul olunmasını təmin etdiyini, bununla mübarizə istiqamətində beynəlxalq aləmdə səyləri birləşdirmək üçün fəaliyyətini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına üçillik sədrliyi üzv dövlətlərin dəstəyi ilə daha bir il müddətinə uzadılmışdır.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Hərəkata sədrliyi dövründə qazandıqı beynəlxalq təcrübədən iqlim dəyişikliyi ilə bağlı istifadə edəcəyini, bu məsələdə də səylərini davam etdirəcəyini dedi, iqlim dəyişikliyindən əziyyət çəkən ölkələrə ədalətli yanaşmanı nümayiş etdirəcəyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, dünya ictimaiyyətinin yekdil dəstəyi ilə ölkəmizin COP29-a sədrlik etməsi və bu tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul olunub. Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatının "sədrlik üçlüyündə" yer aldığı deyən Pre-

zident İlham Əliyev COP çərçivəsində də "üçlük" mexanizminin yaradıldığını qeyd edərək, bu istiqamətdə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliyanın birlikdə fəaliyyət göstərdiklərini, müxtəlif regionlarda yerləşmələrinə baxmayaraq, COP gündəliyinin birgə irəli aparılması üçün çalışdıklarını vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Millətlər Birliyi təşkilatı ilə əlaqələri inkişaf etdirməkdə maraqlı olduğunu bildirdi.

Qonaq Millətlər Birliyi təşkilatının üzvlərinin 33-nün məhz kiçik ada dövlətləri olduğunu deyərək, həmin ölkələrin iqlim dəyişikliklərinin mənfi fəsadlarına ən çox məruz qalan, hətta iqlim dəyişikliklərinə görə mövcudluqları sual altında olan dövlətlər olduğunu vurğuladı.

Azərbaycanın kiçik ada dövlətlərinin və az inkişaf etmiş ölkələrin

və Əməkdaşlıq üzrə Çin Komitəsinin sədri Şen Yueyuenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

15 may

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fitsoya qarşı sui-qəsd törədilməsini sərt şəkildə qınayıb.

16 may

Azərbaycan Respublikasına dövlət səfərinə gələn Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun mayın 16-da rəsmi qarşılanma mərasimi olub.

Mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə təkbətək görüşü olub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus

şə əlavə və dəyişikliklər edilməsi dair Protokol"u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və Belarus Respublikasının xarici işlər naziri Sergey Aleynik "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi ilə Belarus Respublikasının İdman və Turizm Nazirliyi arasında turizm sahəsində əməkdaşlığın inkişafına dair 2024-2025-ci illər üzrə Tədbirlər Planı"nı imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov və Belarus Respublikasının antiinhisar tənzimləmə və ticarət naziri Aleksey Boqdanov "Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Antiinhisar Tənzimləmə və Ticarət Nazirliyi arasında rəqəbat siyasəti, dövlət satınalmaları, istehlakçı hüquqlarının müdafiəsi və reklam fəaliyyəti sahələrində qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlıq haqqında Memorandum"u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov və Belarus Respublikasının "Milli İnvestisiya və Özəlləşdirmə Mərkəzi" Dövlət Müəssisəsinin direktoru Dmitri Krasovski "Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi ilə Belarus Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinin "İnvestisiya və Özəlləşdirmə Milli Agentliyi" Dövlət Müəssisəsi arasında Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov və Minsk Şəhər İcra Komitəsinin sədri Vladimir Kuxaryov "Bakı şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Minsk şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaşlaşma əlaqələrinin qurulmasına dair Memorandum"u imzaladılar.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov və Qomel Şəhər İcra Komitəsinin sədri Vladimir Privalov "Gəncə şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Qomel şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaşlaşma əlaqələrinin qurulmasına dair Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Qəbələ Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Səbuhi Abdullayev və Qrodno şəhər İcra Komitəsinin sədri Andrey Xmel "Qəbələ şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Qrodno şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaşlaşma əlaqələrinin qurulmasına dair Anlaşma Memorandumu"nu imzaladılar.

Mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilib.

Mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko Bakı Ekspo Mərkəzində XVII Azərbaycan Beynəlxalq Kənd Təsərrüfatı - "Caspian Agro" və XXIX Azərbaycan Beynəlxalq Qida Sənayesi - "InterFood Azerbaijan" sərəyləri ilə tanış olublar.

Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun iştirakı ilə Azərbaycan-Belarus sənədlərinin imzalanması mərasimi olub.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Şahin Bağirov və Belarus Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Vladimir Orlovski "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Belarus Respublikası Hökuməti arasında malların menşayinin sertifikatlaşdırılmasının elektron sisteminin qarşılıqlı tətbiqi haqqında Protokol"u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı naziri Məcnun Məmmədov və Belarus Respublikasının kənd təsərrüfatı və ərzaq naziri Sergey Bartoş "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Belarus Respublikası Hökuməti arasında bitki karantini və mühafizəsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında 2007-ci il 2 may tarixli Sazişə əlavə və dəyişikliklər edilməsinə dair Protokol"u və "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Belarus Respublikası Hökuməti arasında baytarlıq sahəsində əməkdaşlıq haqqında 2007-ci il 2 may tarixli Sazişə

14 may

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Malta Respublikasının xarici, Avropa işləri və ticarət naziri Ian Borqun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də Çin Xalq Respublikasının Çin Xalq Siyasi Məşvərət Şurasının Ümumçin Komitəsinin sədr müavini, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Mehriban Qonşuluq, Dostluq

Müasir Azərbaycan tarixinin bütöv bir mərhələsi xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin adı ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. Ulu Öndərin zəngin dövlətçilik irsi xalqımızın əvəzsiz sərvəti, gələcəyə gedən yollarımızda sönməyən mayakdır.

Ulu Öndər bütün həyatını Azərbaycanın inkişafına həsr edib, xilaskarlıq missiyasını sonadək yerinə yetirib. Onun Vətəni və xalqı qarşısında misilsiz xidmətləri daim minnətdarlıq hissi ilə xatırlanır. Hər il mayın 10-da xalqımız öz Ulu Öndərinin xatirəsini böyük ehtiramla yad edir.

1923-cü il mayın 10-da Naxçıvanın ucqar kəndində, sadə ailədə dünyaya göz açmış Heydər Əliyev siyasət olimpinin zirvəsində yüksəldi. Naxçıvandan başlayan yol Kremlədək gedib çıxdı. Yüksək vəzifələrdə çalışmasına baxmayaraq, Ulu Öndər hər cür dəbdəbədən uzaq bir həyat yaşayırdı. Respublikanın rəhbəri Heydər Əliyevin və onun ömür-gün yoldaşı, görkəmli alim Zərifə xanımın ailəsi üçün sadəlik, milli-mənəvi dəyərlər, vətənpərvərlik həyat kredosu idi. Onlar öz övladlarını da bu ruhda tərbiyə edirdilər.

Ulu Öndər Heydər Əliyev 1969-cu ildən başlayaraq çiyinlərində bütün respublikanın yükünü daşıyırdı. İşinin çoxluğuna baxmayaraq ailəsinə də vaxt ayırırdı. Ailə albomundakı bəzi fotolar uzaq keçmişə aiddir. Biz bu fotolarda onu ömür-gün yoldaşı Zərifə xanımın yanında, övladları İlham və Sevilin, gəlini Mehriban xanımın, nəvələri Leyla, Arzu və Heydər in əhatəsində görürük.

Bu tarixi fotolar sanki dilə gələrək Heydər Əliyevin sədaqətli ömür-gün yoldaşı, qayğıkeş ata, mehriban baba olduğundan danışır.

Ulu Öndərin Vətəni və xalqı qarşısında müstəsna xidmətlərindən biri İlham Əliyev kimi oğul yetişdirməsidir. Fotoların birində ata və oğul yanaşı dayanaraq uzaq üfüqlərə baxırlar. İllər arxasından sanki bugünkü modern, dinamik inkişaf edən, ərazi bütövlüyü və suverenliyi bərpa olunmuş Azərbaycanı görürlər.

Ötən əsrin 60-cı illərində Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin geridə qalmış ucqarlarından biri idi. Bu xoşagəlməz vəziyyət Azərbaycan KP MK-nin 1969-cu il iyul plenumunda Heydər Əliyev birinci katib seçildəndən sonra dəyişməyə başladı, onun hakimiyyətə gəlişi ilə həyat ritmi də bütövlükdə dəyişdi.

Heydər Əliyevin respublikaya

rəhbərlik etdiyi illərdə Bakıda o dövr üçün nadir müəssisələr, paytaxtımıza bu gün də yaraşlıq verən binalar tikildi, böyük yaşayış massivləri salındı. Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı olaraq, əhalinin güzəranı da yaxşılaşdı.

Heydər Əliyev bölgələrə mütləmədi səfərlər edir, zəhmət adamları ilə iş başında görüşür, onların problemləri və qayğıları ilə şəxsən maraqlanırdı. Ulu Öndərin alimlər, yazıçılar, mədəniyyət xadimləri ilə görüşləri də ənənə halını almışdı. Aşağıdakı fotolar bizi xəyalən həmin illərə qaytarır.

1982-ci ildə Heydər Əliyev Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi

tutdu. Həmin vaxt çəkilmiş fotosəkillərdə dahi rəhbərin Naxçıvan həyatının bəzi məqamları əks olunub.

Naxçıvan Ali Sovetinin Sədri seçilən Heydər Əliyev muxtar respublikanı erməni təcavüzündən, siyasi təlatümlərdən qorudu. Yetmiş ildən sonra ilk dəfə Naxçıvanda üçrəngli bayrağımızı ucaldı.

1990-cı illərdə respublikada kaos və anarxiya hökm sürürdü, müstəqilliyi itirmək təhlükəsi yaranmışdı. Belə ağır bir dövərdə xalq Ulu Öndəri köməyə çağırırdı. 1993-cü il iyunun 9-da onu Bakıya gətirən təyyarə Binə Hava Limanına eniş etdi. Xalq öz xilaskarını böyük ümid və sevgi ilə qarşıladı.

1993-cü il, 15 iyun. Tariximi-

Qarabağın düşmən tapdağından azad edilməsi Ulu Öndərin ən böyük arzusu idi. Bu müqəddəs arzu 2020-ci ilin noyabrında gerçəkliyə çevrildi. Müzəffər Ali Baş Komandanın sərkərdəliyi ilə rəşadətli ordumuz 30 il davam edən işğala 44 gündə son qoyuldu. Eləcə də uğurlu antiterror əməliyyatı nəticəsində ölkəmizin suverenliyi tam olundu. Dövlətimizin başçısı, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin prezident seçilməsinin 20-ci ildönümündə Xankəndi, Xocalı, Ağdərə, Xocavənd şəhərlərində və Əsgəran qəsəbəsində müqəddəs üçrəngli bayrağımızı ucaltması tariximizə daha bir unudulmaz hadisə kimi yazıldı. Yaranmış yeni realiaqlar fonunda Rusiya

Xalqa bağışlanmış ömür - Ulu Öndərin anadan olmasından 101 il ötür

Bürosunun üzvü seçildi, daha sonra SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini təyin edildi. Özünün vəzifə səlahiyyətlərindən istifadə edərək, İttifaq əhəmiyyətli bəzi layihələri Bakıya yönəltdi. Coşqun fəaliyyəti, yüksək təşkilatçılıq bacarığı onu bütün ittifaqda məşhurlaşdırdı.

Heydər Əliyevin artan nüfuzu və şöhrəti Kreml rəhbərliyində həsəd və paxıllıq hissləri yaradırdı. Mixail Qorbaçov SSRİ-də siyasi hakimiyyətə gəldikdən sonra Heydər Əliyevə münasibət dəyişdi. Baş katiblə aralarında yaranmış ciddi fikir ayrılığı səbəbindən 1987-ci ildə tutduğu vəzifələrdən istefa verdi. Doğma Vətənin başı üzərini qara buludlar alanda Azərbaycana qayıtdı.

Ulu Öndərin xalq arasındakı böyük nüfuzundan qorxuya düşən respublika rəhbərləri onun Bakıya yolunu kəsdi. Bu səbəbdən Heydər Əliyev doğulub boya-başa çatdığı Naxçıvana üz

zə Dirçəliş Günü kimi yazılan həmin gün Heydər Əliyev Ali Sovetin sədri seçildi. Xalqın taleyi üçün məsuliyyəti və xilaskarlıq missiyasını çiyinlərinə götürdü. İki dövlət çevrilişi cəhdinin, bir çox tərribatların qarşısını alaraq ölkəni parçalanmaq, müstəqilliyini itirmək təhlükəsindən xilas etdi. Yenice yaranmaqda olan nizami ordu ermənilərin torpaqlarımıza aramsız hücumlarını dayandıra bildi. Ulu Öndərin cəbhə bölgəsində əsgər və zabitlərlə görüşləri ordumuzun döyüş ruhunu daha da artırdı.

1994-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafının başlanğıc nöqtəsi olan "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. Ulu Öndərin digər mühüm layihəsi Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri oldu. Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin ikinci dövrü bu və digər tələyüklü hadisələrlə zəngindir. Fotosəkillər həmin tarixi günləri də özündə yaşadır.

sülməramlılarının Qarabağı tərk etməsi və Qazaxın dörd kəndinin azad olunması düşünlümsü siyasətin effektiv nəticələridir. Hazırda Azərbaycan-Ermənistan sərhədlərinin delimitasiya və demarkasiya prosesi başlayıb.

Doğurdan da bu gün Ulu Öndərin ruhu şaddır: Düşmənin darmadağın etdiyi yurd yerlərimiz bərpa olunur, Qarabağ həyat yenidən qayıdır.

Azərbaycan Prezidenti quruculuq işində də sonsuz qatıyyət və əzmkarlıq nümayiş etdirir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə zəruri infrastruktur obyektləri ilə paralel olaraq, yaşayış kompleksləri, məktəb binaları tikilib istifadəyə verilir, yenilərinin təməli qoyulur. Bütün bunlar Böyük Qayıdışın geniş perspektivindən xəbər verir. İndiyədək yüzlərlə ailə doğma yurda qayıdıb, azad olunmuş ərazilərə yaxın üç ildə 140 min insanın köçürülməsi nəzərdə tutulur. Azad olunmuş torpaqlarda aparılan möhtəşəm bərpa-quruculuq işlərinin təməlinə Heydər Əliyevin ideyaları, inkişaf strategiyası dayanır. Azərbaycan tarixinin Heydər Əliyev zirvəsi illər ötdükcə daha aydın görünür.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Fəxri xiyabandakı möhtəşəm abidəsi əbədiyyət simvoluna və ziyarətgaha çevrilib. Hər il mayın 10-da və dekabrın 12-də Fəxri xiyabanda böyük izdiham yaşanır. On minlərlə insan Ulu Öndərin abidəsi önündən keçərək onun əziz ruhu qarşısında baş əyir.

Paşinyan da Sarkisyanın səhvini edərsə...

İrəvanda keçirilən "Vətən naminə Tavuş" aksiyasının gedişatında bir sıra məqamlar diqqət çəkməkdədir. Aksiyanın ötən günlərə nisbətən səhər saatlarında başlamaması və günün ikinci yarısına planlaşdırılması bir qədər zəifliklə müşahidə edilə bilərmi?

Herbiand.az-a mövzu ilə bağlı münasibət bildiren politoloq Turan Rzayev bildirdi ki, aksiya ruhunun davamlı saxlanması üçün və insanların davamlı cəlb edilməsi üçün bu tipli gedişlərin edilməsi normaldır:

"Aksiyaların vaxtının dəyişdirilməsinin ümumi mənada aksiyaların səngiməsinə heç bir aidiyyəti yoxdur. Mümkündür ki, aksiyalar

bir qədər fasilə verə bilər. Bu da insanların davamlı surətdə aksiyalara gətirilməsi, onların gündəlik həyatına və iş proseslərinə mane ola bilməməsi ilə bağlıdır. Amma ümumi mənada aksiyalar Ermənistanda 10 gündən artıq davam edir və bu çox ciddi bir müddətdir. Paşinyan hər nə qədər prosesi ciddiyyə almasa da, geniş Baqratın liderliyi ilə keçirilən aksiyalar ciddi problem halına gəlib. Xüsusilə də dini motiv əsasında icra edilir. Yeni kilsənin dəstəyini alıbdır. Ola bilər ki, bu ilkin mənada Baqrat və tərəfdarlarının gücünü sınamaq üçün də olsun. Yeni aksiyalar bir qədər səngisin. Amma yenidən başlama ehtimalları da yüksəkdir".

Politoloqun sözlərinə görə, bu günə qədər Paşinyanın qarşısı

na çıxan bütün rəqiblərinə nəzərən Baqrat daha effektiv və təsirlidir:

"Paşinyan vaxtında bu şəxsin qarşısını almasa, hətta proseslər 2018-ci ildə onun hakimiyyətə gəlməsi fonunda baş verən aksiyalara dönüşə və Paşinyan gəldiyi kimi postunu tərk edə bilər. Yeni bu ssenarinin yenidən gerçəkləşməsi üçün Paşinyan indidən qabaqlayıcı addımlar atmalıdır. Unutmaq lazımdır ki, Serj Sarkisyan da bir zamanlar hakimiyyətdən getməyəcəyini düşünürdü. Lakin onu hakimiyyətdən uzaqlaşdıran bəsit bir jurnalist, yeni Nikol Paşinyan olub. Eyni qayda Paşinyan üçün də keçərlə ola bilər. Bəsit bir geniş onu vəzifəsindən uzaqlaşdırar. O zaman ki, Paşinyan da Sar-

kisyanın səhvini edərsə, prosesləri gözdə edib müdaxilə etməməsi nəticə etibarilə onun hakimiyyətdən getməsinə gətirib çıxara bilər. Amma ümumi mənada aksiya vaxtlarının dəyişdirilməsi proseslərin ümumi seyrindən asılı deyil. Sadəcə aksiya iştirakçılarının davamlılığını təmin etmək və onların gündəlik həyatlarının davam etməsinə mane olmamaq üçün atılan bir addım ola bilər".

Elnur İSAXAN

Milli Məclisin ötən həftə keçirilən iclasında müzakirəyə çıxarılan "Təhsil haqqında" qanuna təklif edilən dəyişikliyə əsasən müharibə veteranları üçün yeni güzəşt müəyyən edilir. Layihəyə əsasən, peşə təhsili müəssisələrində "Müharibə veteranı" adı almış şəxslərin ödənişli əsaslarla təhsil aldıkları müddətdə təhsil xərclərinin dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilməsi təklif edilir. Qanun layihəsi səsverməyə çıxarılaraq üçüncü oxunuşda qəbul edilib.

Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Mü-

"Bütün addımlar ona yönəlib ki, müharibə veteranları üçün yaxşı təhsil imkanları yaradılsın"

şahidə Şurasının üzvü, Azərbaycan Gənc Alim, Doktorant və Magistrler Cəmiyyətinin sədri, fəlsəfə doktoru İlqar Orucov Herbiand.az-a bildirdi ki, "Təhsil haqqında" qanuna edilən dəyişikliyi çox müsbət dəyərləndirir:

"Hesab edirəm ki, bu, bütövlükdə dövlət qayğısının növbəti bariz nümunəsidir. "Müharibə veteranı" adı almış şəxslərin peşə təhsili müəssisələrində təhsil haqqından azad edilməsi haqqında dəyişiklik hesab edirəm ki, olduqca doğru qərardır. Bu, müharibədə iştirak etmiş, sağlamlığını itirmiş şəxslərin əmək bazarına transferi, onların məşğulluğunun təmin olunması istiqamətində həm də qanunvericilik səviyyəsində hüquqi bazanın formalaşmasına xidmət edir. Ölkəmizdə müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev tərə-

findən həssas təbəqələrdən olan vətəndaşlarımıza, xüsusilə Vətən uğrunda müharibədə sağlamlıqlarını itirmiş insanlara, onların ailə üzvlərinə, eyni zamanda şəhid olmuş insanlarımızın ailə üzvlərinə qayğı hər zaman ön planda olub. Düşünürəm ki, "Təhsil haqqında" qanuna edilən bu dəyişiklik məhz növbəti addımlardan biridir".

İlqar Orucov hesab edir ki, dövlətin atdığı bu addım hər birimiz üçün irəyindir:

"Dövlətimizin məhz müharibə iştirakçılarının qayğılarının aradan qaldırılmasına yönəlmiş bu kimi addımlarını təqdir edirik. Hesab edirəm ki, bu, sonuncu addım olmayacaq. Növbəti illərdə də dövlət nə mümkündürsə onu da edəcək. Çünki, Vətən uğrunda döyüşmüş insanlar bizim hər birimiz üçün əzizdir. Dövlət başçımızın, Birinci

Vitse-Prezident Mehriban xanım Əliyevanın, eyni zamanda Heydər Əliyev Fondunun bu şəxslərə böyük qayğısı var. Vətən müharibəsində iştirak etmiş şəxslərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması, mənzil təminatı məsələləri, məşğulluqlarının təmin olunması, sağlamlıqlarının bərpa olunması istiqamətində reabilitasiya işləri, qazilər dünyanın ən güclü səhiyyəsinə malik olan ölkələrdə müalicələrinin məhz dövlət vəsaiti ilə qarşılanması bu qrupdan olan insanlara dövlətimizin ardıcıl və davamlı qayğısının göstəricisidir. Mən əminəm ki, bu insanlar hər zaman dövlətimizin qayğısını daim hiss edəcəklər, dəstəyini görəcəklər. Bütün addımlar ona yönəlib ki, bu insanlar üçün yaxşı təhsil imkanları yaradaq. Hesab edirəm ki, bu belə də olacaq".

Bəxtiyar CƏFƏRLİ

Politoloq: "Parlament rəhbərləri arasında görüşün keçirilməsi vacib və əhəmiyyətlidir"

15-18 may tarixlərində Cenevrədə keçiriləcək 6-cı Ümumdünya Parlament Sədrləri Sammiti keçiriləcək. Sammit çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri Sahibə Qafarova və Ermənistan Parlamentinin sədri Alen Simonyanın görüşü baş tutacaq. Bu görüşü sülh danışıqları istiqamətində müsbət tendensiya kimi qəbul etmək olar?

Mövzu ilə bağlı suallarımızı cavablayan politoloq Tural İsmayilov bildirdi ki, bu görüş parlament sədrləri arasında baş tu-

tan ilk görüş deyil:

"Parlament sədrləri arasında bundan öncəki görüş cari ilin 22 martda Parlamentlərarası İttifaqın Cenevrədə keçirilən 148-ci Assambleyası çərçivəsində baş tutmuşdu. Parlament rəhbərləri arasında görüşün keçirilməsi vacib və əhəmiyyətlidir. Bu gün Azərbaycan müxtəlif səviyyələrdə Ermənistanla danışıqları yerinə yetirir. Təkcə diplomatik kanallar, yeni xarici işlər nazirləri səviyyəsində deyil, qanunverici orqanlarının rəhbərlərinin görüşü təmasların dərinləşdirilməsində vacib əhəmiyyətə malikdir".

Politoloq bildirdi ki, bu gün Azərbaycan və Ermənistan arasında bir çox problemli məsələlər həll olunub:

"Delimitasiya ilə bağlı işlər görülür. Sülhlə bağlı anlaşılmazlıqlar aradan qaldırılır. Bu görüşün sülh prosesinə müsbət təsirləri olacaq. Çünki hər iki ölkənin parlament rəhbərləri təkcə sülh müqaviləsinin detallarını deyil, parlament səviyyəsində qarşılıqlı səfərlərin, həmçinin hər iki ölkənin parlamentinin bu sülh prosesinə verə biləcəyi töhfələri müzakirə edəcək. Hesab edirəm ki, Cenevrədə parla-

ment rəhbərlərinin görüşü Azərbaycanla Ermənistan arasında yeni bir əlaqələrin qurulmasına səbəb olacaq. Bu da hər iki ölkənin gələcəkdə münasibətlərin genişlənməsində vacib əhəmiyyətinə malikdir".

Emin ŞİRVANZADƏ

“Rusiya-Ermənistan hökumətləri arasındakı gərgin münasibətlər bu kimi məsələlərdə həlledici rol oynayır”

Ötən həftə Ermənistanın sorğusu əsasında keçmiş deputat Tigran Urixanyan Rusiyada saxlanılmışdı. Bu barədə erməni mətbuatı məlumat yayıb. Lakin saxlanılan keçmiş deputat daha sonra sərbəst buraxılıb. Urixanyanın sərbəst buraxılmasının səbəbi bəlli deyil. Ermənistanda onun bərəsində vəzifəli şəxs tərəfindən qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ittihamı ilə cinayət işi qaldırılıb.

Qeyd edək ki, fevralın axırında azərbaycanlı idmançı və fitnes ustası Kamil Zeynallı da Ermənistanın axtarışı nəticəsində Moskvanın Domodedovo hava limanında saxlanılmış, lakin bir gündən sonra sərbəst buraxılmışdı. Ermənistan Rusiyanın bu addımından şikayət edərək azərbaycanlı idmançının nəyə görə buraxılmasının izahını istəmişdi.

Ermənistan Prokurorluğu daha əvvəl də onların sorğusu əsasında Rusiyada saxlanılan başqa şəxslərin sonradan heç bir izahat verilmədən sərbəst buraxıldığını qeyd edib. Bu, son zamanlar Ermənistanın Rusiyaya qarşı olan münasibətindən qaynaqlana bilərmi?

Politoloq Nəsimi Məmmədli Herbiand.az-a bildirib ki, Rusiya ilə Ermənistan arasında hüquqi, hərbi, siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə əməkdaşlığı tənzimləyən çoxsaylı sazişlər, razılaşmalar var:

“Bu razılaşmalar həm çoxtərəfli, həm də ikitərəfli formatlarda mövcuddur. Dövlətlərarası istənilən razılaşmalarda əsasən beynəlxalq hüququn və beynəlxalq münasibətlərin təməl şərtlərinə əməl olunur. Əks halda, icra mexanizmlərində tərəflərin maraqları baxımından hər hansı problem çıxanda bunu beynəlxalq hüququn prinsipləri ilə qorumaq mümkün olmaz. Müəyyən regional birliklərin, ittifaqların özəl qaydalarla əməkdaşlıq etməsi nümunəsi var. Xüsusilə də, Rusiyanın istəyi ilə yaranan, əsas təminatçı funksiyasını Rusiyanın daşdığı birliklərdə fərqli yanaşmaların şahidi ola bilərik”.

Nəsimi Məmmədli qeyd edib ki, ilk növbədə Rusiya öz strateji maraqlarına toxunan, müddəalarını pozmağa gücü çatan istənilən razılaşmaları tərəddüd etmədən sabotaj edə bilər:

“Rusiyanın himayəsində olan birliklərdə beynəlxalq hüququn deyil, Kremlin siyasətinin üstün qüvvəsi var. Digər tərəfdən isə son vaxtlar Rusiya-Ermənistan hökumətləri arasındakı gərgin münasibətlər də bu kimi məsələlərdə həlledici rol oynayır. Əgər Ermənistanda Rusiyanın istədiyi hakimiyyət olsaydı o zaman fərqli yanaşmalar ola bilərdi. Yaxud da belə məsələlər ictimai müzakirələrə çıxmazdı. Rusiya ilə münasibətlərdə Ermənistan prokurorluğunun iddia etdiyi kimi halların olması istisna deyil”.

Bəxtiyar CƏFƏRLİ

Azərbaycan bu məsələdə Serbiyaya dəstək göstərə bilər

lərmi? Azərbaycan Serbiya ilə həmrəy olacaqmı?

Mövzu ilə bağlı sualımızı cavablandıran politoloq Sultan Zahidov bildirdi ki, Serbiyanın bu məsələdə Ukrayna ilə əməkdaşlığa ehtiyacı var və ümid edir ki, Ukrayna Kosovonun Avropa Şurasına qəbul edilməsinə mane olacaq:

“Ukrayna bu günə kimi Kosovonu tanımayan ölkələrdən biridir. Amma bununla belə düşünürəm ki, Ukrayna Kosovo məsələsində tam şəkildə Serbiyaya dəstək göstərər. Bunun iki səbəbi var. Birincisi, Ukraynanın başı özünə qarşı. Hazırda bütün diqqəti müharibənin nəticələrini dəyişməyə yönəlib. Digər tərəfdən Serbiya heç vaxt Rusiya-Ukrayna müharibəsində tam şəkildə Ukraynanın yanında yer almayıb. Əksinə, biz bilirik ki, rəsmi Belqrad bu gün Rusiyanın regionda ən vacib və ən ali müttəfiqlərindən biridir. Belə olan halda Ukraynanın Serbiyaya analoji dəstək göstərəcəyi qeyri-real görsənir”.

Politoloq hesab edir ki, Azərbaycan separatizmə qarşı olan bir ölkə kimi bu məsələdə maraqları Serbiya ilə üst-üstə düşür:

“Biz bilirik ki, Azərbaycan 2008-ci ildə Kosovonu tanımamış və öz sülhməramıllarının Kosovodan çıxarılmasına göstəriş vermişdir. Baxmayaraq ki, bu gün Azərbaycan artıq Dağlıq Qarabağ münasibətini həll edib, yenə də Azərbaycanın prinsipial mövqeyi separatizmlə mübarizədən keçir. Buna qarşı hər zaman qəti mövqe sergi-

ləyir. Belə olan halda Kosovonun Avropa Şurasına qəbul edilməsi məsələsi Azərbaycanın maraqları ilə üst-üstə düşür. Amma bundan Azərbaycanın çox böyük ziyan görcəyini düşünürəm. Bunun da siyasi müstəvidə Azərbaycanın Serbiyanı dəstəkləməyəcəyi anlamını vermir. Çünki hər iki ölkə separatizmdən əziyyət çəkib. Serbiya indi də bu problemi yaşamaqdadır və Azərbaycan Serbiya arasında olan münasibətlər, Azərbaycanın Serbiyanın ərazi bütövlüyünü tanıması ona dələlət edir ki, Azərbaycan bu məsələdə Serbiyaya dəstək göstərə bilər”.

Politoloq onu da vurğuladı ki, Kosovo bir çox dövlətlər tərəfindən tanınır. Və bu da Kosovonun Avropa Şurasına üzvlüyünü sürətləndirəcək amillərdəndir.

Elnur İSAXAN

Baqrat Qalstanyan özü də anlayacaq ki, bu görüşlər mənasızdır

“Vətən naminə Tavuş” hərəkatının lideri Baqrat Qalstyan əhalini bütün Ermənistan ərazisində itaətsizlik aksiyalarını həyata keçirməyə çağırıb”.

Bu sözləri Herbiand.az-a politoloq İlyas Hüseynov bildirib. O, həmçinin qeyd edib ki, bu hərəkatın arxasında geopolitik maraqların olduğu bəllidir.

“Eyni zamanda, Ermənistanın

xüsusi təyinatlı qüvvələri və polis aksiya iştirakçılarının qarşısını alır, onları ərazidən uzaqlaşdırmaq üçün tədbirlər görür. Aksiyanın qarşısı alınarkən hərəkatın əsas iştirakçısı Ambik Sasunyan həbs olunub. Ambik Sasunyan terrorçudur. O, Türkiyənin Los-Ancelesdəki konsulunu qətlə yetirib. Aksiyanın əsas təşkilatçılarından həbs edilməsi nümayişlərin tonunu, miqyasını, həcmini bir qədər də azaldacaq. Bunun nəticəsində

də Baqrat Qalstanyan özü də anlayacaq ki, bu görüşlər mənasızdır”.

Həmçinin politoloq qeyd etdi ki, aksiya zamanı polis tərəfindən saxlanılan şəxslər olsa da, onlardan izahat alınır və sərbəst buraxılırlar. Onlara cinayət işi açılırmı:

“Bu, Ermənistan polisinin və siyasi hakimiyyətin müəyyən qədər konfrantasiyaya gətməməklə belə yanaşmalarla etiraz nümayişləri-

nin qarşısını almağa çalışmasıdır”.

Emin Şirvanzadə

Sənli günlərimizə qayıdırıq, can Laçın!

Azərbaycan Respublikasının
Mediyanın İnkişafı Agentliyi

Layihə çərçivəsində

Yazı Azərbaycan Respublikasının Mediyanın İnkişafı Agentliyinin dəstəyilə "İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış" istiqamətində üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

"Orta məktəbin son sinfində oxuyarkən artıq bizim yeni məktəbimiz tikildi. 3 mərtəbəli böyük məktəb olacaqdı. Məktəb demək olar, bizim bağımızın yaxınlığında idi. Hər dəfə pəncərədən baxanda özlüyümdə bir gün universiteti bitirib kəndimizə qayıdacağımı bağlı xəyal qururdum. Düşünürdüm ki, məktəbdə müəllim kimi fəaliyyət göstərəcəm. Özümü bir anlıq bu məktəbdə çalışan müəllim kimi təsəvvür edirdim. Bu mənim ən böyük arzumd idi.

Bu xeyallarla 1988-ci ildə Bakı dövlət Universitetinə daxil oldum. Xeyallarımın bir gün gerçəkləşəcəyini böyük ümidlə gözləyirdim".

Lakin həyat çox qəribədir. Nə yazı ki, bəzən istəklərimizin reallaşması ya alınır, ya da zaman istənilən anda olmur. Şəfəq xanımın bu arzusu da xəyalında öz yerini alaraq nə vaxtsa gerçəkləşəcək ümidlə gözləmədə ilişib qalır:

"Biz elimizə-obamıza, doğma yurdumuza çox bağlı insanlarıq. Mən o zaman düşünməzdim ki, təhsilimi bitirib Bakıda qalacam. Orda işləyib həyatıma davam edəcəm. Hər zaman öz doğma kəndimizdə müəllim kimi fəaliyyət göstərmək ən böyük arzularımdan idi. Hətta tələbə vaxtımda hər zaman bayramlarımızı mütləq kəndə gedib valideynlərimizlə birgə keçirdik. Bundan böyük zövq alardım. Amma təəssüflər ki, biz o gözəl yerlərimizi istəmədən tərk etmək məcburiyyətində qaldıq.

1992-ci il 9 may qələbə bayramına görə hər zaman olduğu kimi kəndə getdik. Yolda biz köç məşinləri ilə rastlaşdıq. Qardaşım Aydın müəllim o zaman Bakı Dövlət Universitetində kafedra müdiri işləyirdi. Həm də ehtiyatda olan hərbi zabit idi. Bizim kəndimizdə könüllü batalyon var idi. Ehtiyatda olan zabit kimi batalyonun komandanı müavini idi. Biz yolda köç məşinlərini görəndə qardaşım çox narahat oldu. Və bunun heç də yaxşı əlamət olmadığını dedi. Kəndə çatanda artıq köç məşinlərinin daha çox olduğunu

şahidi olduq. Orda xəbər tutduq ki, bu məşinlər Şuşadan gəlir. Tez evimizə gəldik. Atam kəndimizdə orta məktəbdə direktor müavini işləyirdi. O çox narahat idi. Bizə dedi ki, Şuşanın işğal olunma ehtimalı çoxdur. Vəziyyət gərgindir. Yeni Şuşadan gələn köç də bunu təsdiqləyirdi. O zaman atam dedi ki, Şuşa işğal olunarsa, Laçının işğalı da mümkündür. Xocalı hadisəsi yenidən təkrarlanmamaq üçün ehtiyat tədbiri görmək lazımdır. Kənd ağsaqqalarını məsləhətləşdikdən sonra kəndin qızgəlini, uşaqları, yaşlı insanları kənddən çıxartmaq məcburiyyətində qaldılar. Həmin vaxt anamın 52 yaşları var idi. O dedi ki, mən çıxmıyacam. Oğlanları burada qalır, mən gedə bilmərəm. O vaxt qardaşlarım könüllü batalyonun tərkibində idilər. Beləcə anam, atam qaldı. Kəndin qızgəlini, uşaqları Şuşadan gələn köç məşinləri ilə birgə kənddən çıxarıldı. O zaman hamı düşündürdü ki, bu müvəqqəti çətinlikdir. Bir az ara sakitləşəndən sonra hamı öz evinə qayıdacaqdı. Ancaq geyim əşyalarını götürüb çıxdıq. Bakıya gəldik. Amma çox təəssüflər ki, ard-arda Şuşanın, Laçının işğalını eşitdik. Həmin vaxt qrupda hamımız qara geyinmişdik. Hamıya çox pis təsir etmişdi. Həmin anlar indi də gözümün önündədir".

Bundan sonra hər bir laçın kimi Şəfəq xanımın ailəsi də məcburi köçkünlük həyatı yaşamaq məcburiyyətində qalır:

"O zamanlar çox ağır bir dövr idi. Demək olar ki, hər kəsin istər ailəsindən, istərsə də yaxınlarından şəhid olanlar var idi. Bunları düşündükcə çox ağır gəlir insana. Həm vətəndə vətənsiz olmaq, həm məcburi köçkün həyatı yaşamaq. İllərlə qurub yaratdığın evini orda qoyub yenidən yaşamaq üçün çalışib əziyyət çəkmək. Biz həmin an çox çətin anlar yaşayırdıq. Am-

Çox təəssüflər olsun ki, ondan bir həftə sonra atam dünyasını dəyişdi.

Umidlərimiz bizi yanıltmadı. Müharibədən əvvəl 2020-ci ilin mart ayında erməni saytlarının paylaşdığı Güləbird kəndinin görüntülərini gördüm. Görüntülər mənə o qədər sarsıtılmışdı. Qoyub çıxdığımız o kənd deyildi. Kəndimizdə bulaq var idi, üstünə xaç şəklində çəkməmişdilər. Umumiyyətlə kənd başdan-ayağa dəyişilmişdi. Evimizi dağılmış vəziyyətdə gördüm. Qəribə burasındadır ki, mən hər zaman evimizi yuxuda görərdim. Amma yalnız kənar hissədə, ətrafı yuxuma girirdi. İçini heç vaxt görməmişdim. Özümü həyətdə, evin üstündə, hətta qonşu həyətdə görərdim. Saytda evimizin uçulmuş vəziyyətini görəndə düşündüm ki, yaqın bu səbəbdən evin içini görə bilməmişəm. Həmin an ağlamaq mənə tutdu. Çox kövrəldim. Evimiz, kəndimiz üçün çox darıxdım. Sonralar bu görüntünü tez-tez izləyirdim. Hər dəfə buna baxanda uşaqlarımıza da kəndimiz haqqında məlumat verirdim".

Sentyabrda müharibə başlayan zaman Şəfəq xanım qəlbində həm üzüllüb, amma eyni zamanda doğma el-obasına yenidən qovuşacağına da ümidləri parıldayıb:

"Çox qəribə hisslər altında idim. Bir yandan igid oğullarımızın itkisi mənə üzürdü. Digər bir yandan evimizə qovuşacağına inanırdım. İnanın ki, o hissləri sözlə ifadə edə bilmirdim. Eyni anda kəndə qayıdacağıma vəhdətində özümü qəribə hiss edirdim. Torpaqlarımız azad olunan kimi yaxınlarımız hər kəs kəndimizə gedib yarırtı etdi. Bəzi səbəblərdən mən gedə bilmədim. Yaqın ki, bu yag getmək mənə də nəsib olacaq. Qardaşlarımız gətirdiyi Həkəri çayının suyundan içə bilmərəm. Kəndimizə gedib orda doğma torpağımızın suyundan dadacam. Çox istəyirəm ki, gedib orda yaşayım. İnşallah ki, bizim də vaxtımız gələcək".

Şəfəq xanım deyir, şükürlər olsun ki, Azərbaycanımız bütövdür. Biz artıq doğma yurdumuza qayıdırıq:

"El-obamız yenidən canlanacaq. Evlərimizdə işıqlarımız yanacaq. Güllüş səsləri yenidən kəndimizə yayılacaq. Uşaqların hay-küylü oynamaqları, ağsaqqalların, ağbırçəklərin könüllü sərbətləri o yerlərdə yenidən eşidiləcək. Çox duyğulu anlar yaşadım söhbətimdən. Hələ vaxt unudacağımı hadisələrin üstündən bir daha keçdim".

Həmsöhbətim deyir, Laçınlı günlərimə qayıdacağımı ən səbirsizliklə gözləyirəm. Biza bunu yaşadamlara eşq olsun. Allah şəhidlərimizə rəhmət ələsin. Biz bu gün məhz qeyrətli oğullarımızın sayəsində sevinc göz yaşlarına qərq olmuşuq. Və xoşbəxtliyin zirvəsində özümüzü dünyanı ən bəxtəvar insanı hesab edirik.

Əzəmətli Laçın dağlarından qədəmlərimiz ətrafa işıq saçacaq. Bu işığın ətrafında yenidən toy-bayramları keçirib, xoş günlərimizin sevincini doyaya yaşayacağıq.

Sənli günlərimizə qədəm qoyacağımız günümüzdə mübarək, can Laçın!

Elnurə İSAXAN

Ümummilli lider Heydər Əliyev müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusudur

Xalqımızın milli yaddaşında əbədiyyət qazanmış, müstəqil dövlətimizin memarı və qurucusu Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan dövləti və xalqı qarşısında bir ömürə siğa bilməyən möhtəşəm xidmətləri hər zaman ölkəmizdə və dünyada böyük minnətdarlıq hissi ilə qeyd olunur. Bir əsr öncə may ayının 10-da Azərbaycanımızın ən qədim diyarı olan doğma Naxçıvanın tarixin ən mürəkkəb siyasi dövründə sadə və zəhmətkeş ailədə dünyaya göz açan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalq və dövlət qarşısındakı xidmətlərini nəzərdən keçirdikdə Tanrının onu Azərbaycan xalqını və dövlətini qoruyub saxlaya və yeni nəsillərə gözəl günlər bəxş edə biləcək bir seçilmiş müqəddəs şəxsiyyət kimi göndərmiş olduğunu dərk etmiş olur. O bütün mənalı ömrünü öz varlığı qədər sevdiyi Azərbaycan xalqının dünyaya xalqları arasında layiqli yer tutmasına həsr etmişdir.

Heydər Əliyev irsinin əvəzsiz dəyəri ondadır ki, hələ müstəqillik əldə etmədiyimiz zaman Azərbaycanlı gənclərin qəhrəmanlıq ənənələri əsasında tərbiyə edilməsi, sərkərdələrin və görkəmli hərbi xadimlərinin şərafli yolunun davam etdirilməsi Ulu Öndərin hər zaman diqqət mərkəzində olmuşdur. Dahi Lider H.Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda bütün sahələrdə mühüm proqramların, planların hazırlanması uğurla həyata keçirilməsi nəticəsində əldə olunmuş uğurlu nəticələr təbii ki, diqqətdən kənar qala bilməzdi. Belə bir vaxtda onun fəaliyyətinə yüksək qiymət verilərək 1982-ci ildə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Andropovun təklifi ilə SSRI Nazirlər Sovetinin sədrinin birinci müavini vəzifəsinə gətirilir və ilk dəfə olaraq İttifaq çərçivəsində müsəlman olan şəxs kimi belə yüksək vəzifədə fəaliyyət göstərir. Həmin vəzifədə işləyərək ona həvalə olunan müstəqillik İttifaqı səviyyəli ən çətin sahələrə nəzarət etməsinə baxmayaraq, Azərbaycanda gedən işlərə diqqət yetirib uğurlu nəticələr əldə olmasına nail olurdu. 1985-ci ildə Sovet İttifaqı KP MK-nin birinci katibi vəzifəsinə gəldikdən sonra Qorbaçovun həmin dövrdə erməni lobbisinin təsiri altında yeritdiyi yanlış siyasətə etiraz eləməli olaraq 1987-ci ildə istefa verəndən sonra erməni milliyətçiləri və separatçıları bəş qaldırmağa başladı. Ermənipərəst Qorbaçov 1990-cı ilin yanvar ayının 19-da 20-nə keçən gecə Sovet ordu birlişmələrinin Bakıya yeritildiyi və dinc xalqa qarşı qanlı qətləmə təhdidini. Ulu Öndər Heydər Əliyev 1990-cı ilin qanlı yanvar hadisəsini ən kəskin şəkildə pisləmiş və buna etirazını bildirib bütün dünyanın diqqətini bu faciəyə yönəltmiş və hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə çağırış edərək bu vəhşi aktı Sovet rəhbərliyi tərəfindən törədildiyini bildirmişdir.

Belə bir zamanda Azərbaycanda gedən prosesləri dərinlən izləyən Dahi Lider Heydər Əliyev yaxşı bildirdi ki, gedən proseslər heç də sadə məsələlər deyil. Çünki Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Komitəsinin Sədri işlədiyi vaxtlarda erməni separatçıların bir neçə dəfə baş qaldırın Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi çəhdətinin qarşısını məhərrətə almışdı və qəti şəkildə bildirdi ki, bu separatçılar Moskva rəhbərliyi ilə birləşib və mövcud şəraitdə xalqı bu bələdçiləndirilməyə Azərbaycan rəhbər vəzifədə olan şəxslərin sərəştə və bacarığı çatmayacaq. Ona görə də, Ulu Öndər 1990-cı ilin iyul ayında Bakıya gəlib xalqa dəstək olmaq, xalqı bu bələdçiləndirilməyə üçün öz imkanlarını səfərbər edib öz töhfəsini verməyə çalışsa da, həmin vaxt hakimiyyətdə olan və Moskvaya birbaşa xidmət edən rəhbərlər bunu

çox qısqançılıqla qarşılamaqla yanaşı, Ulu Öndəri müəyyən təhdidlərlə qarşı-qarşıya qoydular.

Belə bir vaxtda Ulu Öndər Heydər Əliyev doğma Naxçıvana qayıtdı. Naxçıvanda qadın xalqı onu çox böyük coşqu və sevinc hissi ilə qarşıladı, ona arxa dayaq oldular. Çünki, Naxçıvan əhalisi çox gözəl bildirdi ki, belə bir zamanda Azərbaycanı və Naxçıvanı xilas etmək gücündə olan yeganə şəxs məhz Heydər Əliyev cənablarıdır.

Naxçıvanlıların onun Azərbaycan Respublikasının o dövrdəki Ali Sovetinə deputat seçilməsi üçün təşəbbüsü irəliləyirdi və Ulu Öndər deputat seçildi. Eyni zamanda Naxçıvan MSSR Ali Sovetinə sədr seçildi.

Naxçıvan həmin dövrdə ağır günlərini yaşayırdı. Çünki bir tərəfdən erməni separatizminin Naxçıvanın sərhəddə yerləşməsinə döyüş aparması, bir tərəfdən də əsas kommunikasiya xətti olan demir yolunun bağlanması səbəbindən Naxçıvanın blokada şəraitinə

işğalçılıq fəaliyyəti gücləndi və bir çox yaşayış məntəqələrimiz işğal edilərək torpaqlarımızın itirilməsinə gətirib çıxardı. Eyni zamanda qanunsuz silahlı dəstələri əlində cəmləşdirən bəzi şəxslərin hakimiyyət hərisliyi və hakimiyyətdə olan şəxslərin qətiyyətli idarəetməni təşkil edə bilməməsi ölkədə vətəndaş müharibəsinə gətirib çıxarmışdı.

Belə bir vəziyyətdə xalqın böyük təkidilə Heydər Əliyev 1993-cü ilin iyun ayında Bakıya gəldi və ayın 15-də Milli Məclisin sədri kimi ölkəyə rəhbərlik edərək ölkənin parçalanaraq bir dövlət kimi məhv olmasının qarşısını alaraq xalqımızı vətəndaş müharibəsindən xilas etdi və Azərbaycan tarixinə qurtuluş, inkişaf, sabitlik dövrünün əsasını qoymuş oldu. Digər tərəfdən silahlı dəstələrin bir qrup adamların əlində cəmlənməsi səbəbindən cəbhədə həmin silahlı dəstələrin hakimiyyət hərisliyi ucubtından qüvvələrin cəbhə bölgəsindən çıxarılması nəticəsində düşmən

salmışdır. Digər tərəfdən isə həmin dövrdə Azərbaycanda rəhbər şəxslərin Naxçıvana ögey münasibət göstərməsi səbəbindən ərzaq, silah-sursat, elektrik enerjisi, yanacaq və s. problemlər var idi. Ulu Öndərin şəxsi nüfuzu, güclü iradəsi və fədakarlığı sayəsində qardaş Türkiyə və qonşu İranda əlaqələr quruldu, sərhədlər açıldı, insanların həyat tərzinin yaxşılaşdırılması üçün ticarət əlaqələri genişləndirildi, silah və sursatların Sovet ordusundan alınaraq milliləşməsi prosesi başladı. Elektriklə təminatın yaxşılaşdırılması məqsədi ilə Türkiyə Respublikasından qısa vaxtda elektrik xətti Naxçıvana çəkildi. İlk dəfə olaraq onun rəhbərliyi və təşəbbüsü ilə Naxçıvan Ali Soveti ləğv olundu və Naxçıvan MR Ali Məclisi yaradılaraq üçrəngli bayrağımız orada qaldırıldı. Beləliklə də, Naxçıvan əhalisi ona arxa-dayaq oldu. Ulu Öndər də fədakar əməyi ilə Naxçıvanın ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanılmasını təmin etməklə bərabər Azərbaycanın suveren və müstəqil ölkə kimi yaranıb tanınması üçün ilk addımların atılmasını təmin etdi.

Ulu Öndərin gərgin əməyi nəticəsində çətin blokada şəraitində olan Naxçıvan sabit inkişaf yoluna qədəm qoydu. Buna baxmayaraq, ölkədə gedən siyasi çəkişmələr Azərbaycanı məhv olmaq səviyyəsinə gətirib çıxarmışdı. Həmin vaxt hakimiyyətdə olan sərəştəsiş AXC və Müsavat cütüylü Qarabağın müdafiəsinin təmin olunması üçün vahid komandanlıq altında ordu yaratmaq əvəzinə, kimlərsə əlində qanunsuz silahlı dəstələrin fəaliyyətinə rəvac verdi, eyni zamanda düzgün idarəetmənin təşkil olunmaması ölkədə cəmiyyətin arasında fikir ayrılıqlarının yaranmasına, kaos, özbaşınalıqların və separatçılığın artmasına səbəb oldu. Bundan istifadə edən mənfur düşmənin cəbhədə

aktiv şəkildə torpaqlarımızı işğal edirdi. Həmin dövrdə Azərbaycanın döyüş əməliyyatları vasitəsi ilə Ermənistanın hərbi təcavüzünün qarşısını almaq çox çətin olsa da, qısa vaxt ərzində Ulu Öndərin qətiyyəti və gərgin əməyi nəticəsində orduya peşəkar zabitlər gətirilib vahid komandanlıq altında Milli Ordu birləşmələri yaradıldı və növbəti erməni təcavüzünün qarşısını aldı. Hətta 1994-cü ilin yanvar ayında Ali Baş Komandan kimi Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə keçirilən xüsusi əməliyyat nəticəsində Füzuli rayonunun bir çox yaşayış məntəqələri erməni birləşmələrinin işğalından azad edildi. Eyni zamanda müəyyən silahlı dəstələri əlində cəmləşdirən şəxslərin Azərbaycanda 2 dəfə dövlət çevrilişinin qarşısını məhərrətə alındı və həmin silahlı dəstə üzvləri zərərsizləşdirilərək qanuna müvafiq qaydada məsuliyyətə cəlb edildilər.

Ulu Öndər ölkədə yaranmış vəziyyəti, beynəlxalq münasibətlərdə hökm sürən ikili standartları, Ermənistanın vasəlləşməsi ölkələrin təsir gücünü dəridən bildiyi üçün Qarabağın işğaldan azad olunmasının ölkəmizin iqtisadi və hərbi gücünün artırılmasında, eyni zamanda diplomatik münasibətlər sisteminə Qarabağın özəli Azərbaycan torpağı olmasının dünya ictimaiyyətinə düzgün çatdırılması sahəsində uğur qazandıqdan sonra mümkün olması qənaətinə gələrək 1994-cü ilin aprelində düşmənlə atəşkəse nail olundu.

Atəşkəs rejiminin mövcudluğu ölkəmizin iqtisadi əsaslarının özəyini təşkil edən neft erasının başlanğıcı kimi 1994-cü ilin sentyabr ayında əsrin müqaviləsi imzalandı. Daxildə bəzi anti-milli qüvvələrin aradan çıxarılması ilə ölkədə sabitlik, əmin-amanlıq təmin edildi. Müstəqilliyimizin möhkəm dayacağı üzərində durmasının təmin edilməsi üçün əsas hüquqi bazanın möv-

cutluğunu təmin etmək üçün 1995-ci ilin noyabr ayının 12-də müəllifi Ulu Öndər olan əsas insan hüquq və azadlıqlarını özündə ehtiva edən, beynəlxalq təcrübəni, demokratik milli dəyərləri özündə əks etdirən Azərbaycanın əsas qanunu Konstitusiyaya qəbul edildi.

Dahi Lider Heydər Əliyev Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin, suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanılması, eyni zamanda işğal olunmuş torpaqlarımızın azad olunmasını təmin etmək qabiliyyətinə malik olan Silahlı Qüvvələrin yaradılması yönündə çox geniş müdərəqqi islahatlar həyata keçirdi. Qoşun hissələri keçmiş hakimiyyətdən miras qalmış tərbiyəsi, siyasi ünsürlərdən təmizləndi və möhkəm nizam-intizamli, mənəvi-psixoloji hazırlıqlı, yüksək döyüş xüsusiyyətinə malik Milli Ordu formalaşdı. 1999-cu ilin 20 fevral tarixində Heydər Əliyevin fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Hərbi Akademiyası yaradıldı ki, bu da ali hərbi təhsilli komandir və qərargah zabitlərinin, hərbi-əməli işçilərin hazırlanması, onların ixtisaslarının artırılması, hərbi-şəxsi sahədə elmi tədqiqatların aparılması üçün zəmin yaratdı. Eyni zamanda 1998-ci ilin mart ayında Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə C.Naxçıvanski adına hərbi litseyin filialinin Naxçıvanda açılması, sonra da Dahi Liderin adını daşıyan Naxçıvan Hərbi Litseyi orduya zabit korpusunun kifayət qədər artıb formalaşmasına gətirib çıxardı.

Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı qarşısında ən böyük misilsiz xidmətlərindən biri özü qədr inandığı və gələcəyə böyük ümidlər bəslədiyi Cənab Prezident Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevi illər əsl sərkərdə və böyük dünya şöhrətli Ali diplomat kimi yetişdirib, çatdırıb görə bilmədiyi işlərin onun tərəfindən başa çatdırılmasının təmin olunması idi ki, buna da tam nail olundu.

Cənab Prezident 2003-cü ildə prezident seçilərək "Azərbaycanı qüdrətli dövlətə çevirmək üçün ən başlıcası ölkədə Heydər Əliyev siyasəti davam etdirilməlidir" bəyan edərək bu siyasət kursu sadıq qalaraq ölkənin inkişafını uğurla təmin edərək ordu quruculuğu sahəsində görüləcək işləri ən prioritet məsələ kimi daim irəli apardı. Məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində orduya ayrılan vəsait 2003-2020-ci illər arasında 15 dəfədən çox artırılaraq düşmən Ermənistanın dövlət büdcəsindən artıq oldu. Bunun nəticəsində ordu və birləşmələrimizin maddi-texniki bazası gücləndirilmiş, ordumuzun arsenalına ən müasir silah-sursatlar və texnikalar alınaraq döyüş təminatı artırılmış, hərbi qulluqçularımızın sosial-mənəvi-psixoloji hazırlığı və vətəne məhəbbət hissi artırılmış ordu və xalq birliyi formalaşaraq ən başlıcası isə Ali Baş Komandanın sadıqlıq göstərərək "demir yumruq" kimi birləşib işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi üçün səfərbər olmuşdur.

Ölkəmizdə yaradılan ordu-xalq birliyinin vəhdəti Ali Baş Komandanın böyük sərkərdəlik qabiliyyəti və Müzəffər Ordumuzun rəşadətli döyüş qabiliyyəti ilə 2020-ci ilin 27 sentyabrında Qarabağımızın düşmən işğalından azad olunması üçün başlanan döyüş əməliyyatlarında əldə etdiyimiz tarixi qələbənin heç də təsədüfi olmadığını, Heydər Əliyevin müəllifi olduğu hərbi inkişaf doktrinasının məntiqi nəticəsi olduğunu sübut etdi.

Müasir dövrdə Azərbaycan dövləti möhtərəm Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev ideologiyasına söykənən siyasi kursun yeni çağırışlarında davamının nəticəsinə hər bir azərbaycanlı görür və dərk edir ki, bu ideyalar yaşayır və bizim xeyallarımızda yaşatdığımız müstəqil demokratiya, qüdrətli Azərbaycanın daha da inkişafı üçün cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə hələ çox uğurlu nəticələrə imza atılacaqdır.

Nicət EYVAZOV
Tərtər Hərbi prokurorunun böyük köməkçisi, ədliyyə mayoru

Respublikamızın bugünkü inkişaf yolunun əsas istiqamətlərindən danışarkən birmənalı şəkildə qeyd etmək lazımdır ki, bu inkişaf, ilk növbədə, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi siyasi xəttin ardıcıl davam etdirilməsinin nəticəsidir. Ulu Öndər bütün həyatı boyu Vətəninin, xalqının gələcəyini düşünmüş, Azərbaycanın müstəqilliyinin əbədiyyətinə bütün varlığı ilə inanaraq, bu dövlətin ideya əsaslarını, strateji inkişaf istiqamətlərini konkret olaraq müəyyənləşdirmişdir.

Bu gün keçmiş nəzər salanda Ulu Öndər Heydər Əliyevin hələ respublikamız keçmiş Sovet İttifaqının tərkibində olduğu zaman Azərbaycan üçün gördüyü işləri qiymətləndirib, əvəzolunmaz şəxsiyyətin ruhu qarşısında baş əyməyə bilmirsen. Ulu Öndər Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinə rəhbərlik etdiyi 13 ildən artıq dövr ərzində respublikanı geridə qalmış və yalnız xammal mənbəyi sayılan aqrar respublikadan inkişaf etmiş sənaye respublikasına çevirməyə müvəffəq olur. Adı heç yerdə çəkilməyən Azərbaycanı qısa müddətdə sovet respublikaları arasında ön sıralara çıxarmağa, ən sürətlə inkişaf edən bir respublikaya çevirir.

Dahi rəhbər Heydər Əliyev çox gözəl bilirdi ki, respublikanın inkişafı, ilk növbədə, onun iqtisadi qüdrətini artıran enerji təminatının yaxşılaşdırılmasından, sənaye potensialının yaradılmasından, elm və mədəniyyətinin, ən başlıcası, insan potensialının inkişaf etdirilməsindən asılıdır. Keçmiş ittifaq rəhbərliyinin yaratdığı maneələrə baxmayaraq, o, iradəsindən dönmür, bütün vasitələrlə bu maneələri aradan qaldırmağa çalışır və bunu bacarırdı. Hazırda Azərbaycanın inkişaf konsepsiyası ətrafında gedən müzakirələr, bu konsepsiyada müəyyən olunacaq əsas hədəflər də Heydər Əliyev ideyalarından güc alır. Ulu Öndərin dövlət başçısı İlham Əliyev tərəfindən müasir realiaqlara söykənməklə daha da zənginləşdirilən ideyaları, onun strategiyası, arzuları artıq həqiqətə çevrilib. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, ölkənin enerji siyasəti Heydər Əliyevin neft strategiyası əsasında qurulmuşdur və bu strategiya dünyanın müasir tələblərinə uyğunlaşdırılmış, zənginləşdirilmişdir.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Liderinin ölməz ideyaları təkcə enerji siyasətimiz deyil, bütövlükdə Azərbaycanın inkişaf strategiyasını müəyyənləşdirmişdir və həmin strategiyanın ardıcıl həyata keçirilməsi bu gün də ölkəmizi sürətlə irəli aparır. Vaxtilə onun cəsarət və uzaqgörənliklə həyata keçirdiyi islahatlar olmasaydı, Azərbaycanın bugünkü inkişaf səviyyəsi ancaq xəyal olaraq qala bilərdi.

Dahi rəhbər Azərbaycanın 1993-cü ildən sonra əldə etdiyi nailiyyətləri yüksək qiymətləndirərək, bu dövrdə cəmiyyətdə aparılmış islahatların məqsədini və mahiyyətini belə izah edirdi: "Bizim əsas məqsədimiz ondan ibarət olubdur ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini möhkəmləndirək və inkişaf etdirək. Biz bunu etmişik və artıq Azərbaycanda dövlət müstəqillisi sarsılmazdır, dönməzdir və əbəddir".

Ulu Öndər onu da çox gözəl bilirdi ki, yeni Azərbaycan dövlətinin qurulması və möhkəmləndirilməsi, keçmiş sosializm sistemi münasibətlərinin yeni münasibətlərlə əvəz edilməsi, müasir dünyanın tələbləri ilə ayaqlaşmaqla bəzən bir dövlətin qurulması bütün sahələrdə dərin islahatların aparılmasından, insanların şüurunu təcridən dəyişməkdən asılıdır. Odu ki, ölkənin müharibə şəraitində olmasına baxmayaraq, qətiyyətlə həmin islahatların konsepsiyasını hazırlayıb ardıcıl həyata keçirdi. Onların müsbət nəticələrini barədə isə xalq qarşısında belə hesabat verirdi: "Bu gün qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Azərbaycanda yeni bir sistem yaranıb. Dünya standartlarına yaxınlaşan, dünya standartlarına

çatmağa çalışan hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət yaranıb. Budur, bizim nailiyyətimiz... Bu, bütün sahələrdə özünü göstərir. Bizim Konstitusiyamız, qəbul etdiyimiz qanunlar, onların icrası, cəmiyyətə bütün sahələrdə verilən azadlıq, sərbəstlik - bunlar hamısı bizim dövlətçilik anlayışımızın tərkib hissələridir".

Heydər Əliyev fenomeninin əsas xüsusiyyətlərindən biri də ondan ibarət idi ki, o, başladığı işlərin nəticəsini əvvəlcədən görür və hesablama bilirdi. Buna görə də cəsarətlə elan edirdi ki, Azərbaycan müstəqilliyini elan edəndən sonra bəyan etdiyi demokratiya, bazar iqtisadiyyatı, sərbəst iqtisadiyyat, dünya birliyinə, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya prinsiplərini həyata keçirməyə başlamış, həm də böyük nailiyyətlər əldə etmişdir və ələ yola çıxmışdır ki, artıq bundan sonra daha da sürətlə irəliləyəcəkdir.

Ulu Öndər iqtisadi məsələlərin mahiyyətini çox gözəl bilirdi, bu sahədə dünya təcrübəsinin Azərbaycanda tətbiqinə böyük əhəmiyyət verirdi. Məhz onun səyləri və rəhbərliyi altında ha-

demokratik dövlət, bu dövlətin möhkəm hüquqi bazası, dinamik inkişafına təkan verən iqtisadi sistemi və balanslaşdırılmış beynəlxalq siyasəti olmalıdır. Buna görə də öz çıxışlarında dənə-dənə qeyd edirdi: "...bu gün Azərbaycana güclü dövlətçilik lazımdır. Əgər Azərbaycanda güclü dövlətçilik olmasa, ölkəmizin həm içindən, həm də kənarından Azərbaycanı dağıdacaqlar. Bunu bilməlisiniz".

Dünyada və regionda mövcud olan geosiyasi vəziyyəti dərinlən təhlil edən Ulu Öndər Azərbaycanın bütün dövlətlərlə, o cümlədən yaxın qonşuları ilə sıx əlaqələrinin yarada bilər, onun iqtisadi və siyasi maraqlarını qoruyaraq, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin çəkilməsinə nail olur, Azərbaycanın neftinin dünya bazarlarına çıxarılmasına, enerji daşıyıcılarının alternativ ixrac istiqamətlərinin əldə olunmasına yol açır. Hələ 2000-ci ildə bu kəmərin tikintisinə şübhə ilə yanaşanlar olsa da, Azərbaycanın iqtisadi inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcına təkan verir və çox böyük siyasi maneələr dəf edilməklə, eyni zamanda, bö-

Heydər Əliyev azərbaycanlı gənclərin hərbi xidmətə marağını artırılması və onların ordu sıralarında ölkəmizi layiqincə təmsil etməsi üçün böyük cəsarət və zəhmət bahasına 1971-ci ildə bu məktəbin paytaxtımızda yaradılmasına nail oldu. İndi Azərbaycan Ordusunda xidmət edən zabitlərin böyük əksəriyyəti məhz bu məktəbin yetirmələridir. Hərbi liseyi bitirmiş məzunlar arasında bu gün neçə-neçə general, yüksək rütbəli zabit var və onlar dövlətimizin müdafiə qüdrətinə öz layiqli töhfələrini verirlər.

Ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təminatçısı olan Azərbaycan Ordusunun silahlanmasına ən müasir silah və texnika daxil edilib, edilməkdədir. Ordumuz yüksək intizama və döyüş hazırlığına nail olmuş qüdrətli güc strukturdur. Təsəffüf deyil ki, Azərbaycan Ordusu beynəlxalq reyting təşkilatları tərəfindən ən güclü ordular sırasına aid edilir.

Azərbaycan Ordusu hazırda silah-sursatla təchizatı və döyüş qabiliyyəti baxımından Cənubi Qafqazın ən güclü ordusudur.

Heydər Əliyev müasir müstəqil Azərbaycanın qurucusudur

zırlanmış dövlət amlakının birinci və ikinci özəlləşdirmə proqramları əsasında respublikada yeni iqtisadi münasibətlərin əsası qoyulur, özəl sektor yaradılır. Ölkəmizə böyük xarici sərmayələr cəlb edilir, sahibkarlıq üçün geniş imkanlar açılır, sovet dövründən fəaliyyət göstərmiş fabriklər və zavodlar yenidən qurulur, təyinatı dəyişdirilib, dünya bazarına çıxarıla biləcək məhsulların istehsalına yönəldilmək üçün yerli və xarici sahibkarlara verilir. Bununla yeni sənaye sahələri yaradılmaqla bərabər, yeni iş yerlərinin açılmasına da başlanılır. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev inanır və bəyan edirdi ki, Azərbaycan bu sahədə düzgün yoldadır: "Azərbaycan iqtisadi islahatların keçirilməsi sahəsində doğru yoldadır. Çox böyük nailiyyətlər əldə edilib. Biz bu yolu bəyənmişik, bu yolla gedirik və gedəcəyik".

Uzaqgörən siyasətçi kimi özünü hələ sovet dövründə təsdiq etmiş Ulu Öndər Heydər Əliyev yeni dövrün, yeni tarixi şəraitin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, Azərbaycanın inkişaf yolundan danışarkən deyirdi: "Biz çalışırıq və bundan sonra da çalışacağıq ki, inkişaf etmiş ölkələrin səviyyəsinə çatmaq üçün Azərbaycanda tərəqqi daha da sürətləndirilsin. Ancaq bilmək lazımdır: bunların hamısını bir gündə, bir ayda, bir ildə əldə etmək mümkün deyildir. Buna həm zaman lazımdır, həm də iradə, inam lazımdır. Zaman bizdən asılı deyildir. Ancaq iradə, inam özümüzəndən asılıdır. Hamı bilməlidir ki, Azərbaycan dövlətində, Azərbaycan hakimiyyətində bu iradə, bu inam var".

Dahi rəhbər Heydər Əliyev Azərbaycan cəmiyyətini inkişafdırması, gələcək nəsillər üçün dünyəvi dəyərlərə əsaslanan milli-mənəvi dəyərləri yaşatmağa qadir olan bir ölkə miras qoyub. Vaxtilə gənclərə keçirdiyi görüşlərdə defələrlə qeyd edirdi: "Bizim gələcəyimiz gənclərdir... Biz bugünkü gənclərə çox yüksək amallara, mənəvi keyfiyyətlərə, yüksək iqtisadi potensiala malik olan dövlət, ölkə əmanət edəcəyik".

Əbədiyaşar Liderimiz bilirdi ki, Azərbaycanın bir dövlət kimi daim var olması, müstəqilliyini qoruyub saxlaması, regionda mövcud olan gərgin siyasi şəraitdə ona dünyanın böyük gücləri tərəfindən göstərilən təzyiqlərə davam gətirməsi, ölkənin zəngin təbii sərvətlərini qorunması və bu sərvətlərdən Azərbaycan xalqının rifahına və minnə istifadə edilməsi üçün güclü və

yük zəhmətlə başa gəlmiş bu kəmərlərdə fəxrli deyirdi: "Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft boru kəməri var, olacaq və yaşayacaqdır. Bu, ələ bir neft kəməridir ki, yüz il, bəlkə də ondan da çox yaşayacaqdır". Doğrudan da, 2006-cı ildə bu kəmərlə işə başlandı və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyinin gücləndirilməsində müstəsna rol oynayır. Bunlar hamısı son nəticədə ölkənin iqtisadi müstəqilliyini gücləndirməklə yanaşı, onun tərəqqisinə, inkişaf etmiş ölkələr səviyyəsinə yüksəlməsinə şərait yaratmışdır. Heydər Əliyev bu layihələrin həyata keçirilməsində böyük səbir və təmkinlə, eyni zamanda, heyratəmiz iradə və qətiyyətlə hərəkət edirdi.

Böyük iqtisadi layihələrin gerçəkləşdirilməsi Azərbaycan üçün tələklü sahə olan ordu quruculuğunda da əsaslı keyfiyyət dəyişikliklərinə gətirib çıxardı. Ölkəmizdə ordu quruculuğu prosesinin başlanması məhz Ulu Öndərin adı ilə bağlıdır. Hələ sovet dövründə Azərbaycanın rəhbəri uzaqgörənliklə ölkəmizdə gənclərin hərbi təhsilə və xidmətə yönləndirilməsi üçün qətiyyətlə addımlar atmışdı.

Cəmişli Naxçıvanski adına Hərbi Liseyi haqlı olaraq Heydər Əliyev məktəbi adlandırılır. Bu ibtidai hərbi təhsil ocağının yaradılması da Ulu Öndərin adı ilə bağlıdır. Sovetlər dövründə respublikamıza rəhbərlik etmiş

Ulu Öndərin formalaşdırdığı və möhkəm zəmin üzərində yaratdığı Azərbaycan Ordusu nəyə qədər olduğunu işğalçı Ermənistanın silahlı birləşmələrinə qarşı döyüşlərdə nümayiş etdirdi. Azərbaycan Ordusu 44 günlük Vətən müharibəsində düşməni ağır məğlubiyyətə uğradaraq, kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur etdi. Bütün işğal altında olmuş ərazilərimiz Ermənistanın hərbi birləşmələrindən təmizləndi.

30 ilə yaxın müddətdə danışdıqlar yolu ilə həlli tapılmayan Qarabağın işğaldan azad olunması məsələsi hərbi yolla həll edildikdən sonra Azərbaycan bu gün inkişaf və tərəqqi yolunda inamla addımlayır. Bu inkişaf və tərəqqi yolu Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1993-cü il iyunun 15-də Azərbaycanda hakimiyyətə yenidən qayıdışından sonra başlayır və dövlətçilik tariximizin şanlı səhifəsini təşkil edir.

Keçdiyimiz tarixi dövr sübut edir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev ideyalarının reallaşdırılması üçün göstərilən səylər öz bəhrəsini verir. Vaxtilə dünyəşöh-rətli əvəzolunmaz lider Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi düşünülmüş və məqsədyönlü tədbirlər Azərbaycanın bugünkü və gələcək problemlərinin həllinə, müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsinə, dövlətimizin və xalqımızın tərəqqisinə yönəlmişdir.

Azərbaycan-Türkiyə: Mənim Zəfərimi sən Zəfərin!..

Qardaşlıq qardaş olma deməkdir. Qardaş olma ruhun eyniliyidir, ruhların eyni kökdən rüşənlənməsidir. Eyni ağacın iki budağı kimi, eyni budağın iki yarpağı kimi, eyni millətin iki xalqı kimi. Yüz illərdi qardaşlıq eşşinə əli əl isidirdi, göz közə söykənir, söz sözə. Müəllifi tarix olan eyni "Divani"-nin bir bəndi o xalqı, bir bəndi bu xalq. Yunus Əmrə Türkiyədə də doğmadı, Azərbaycanca da, Nizami Gəncəvi Azərbaycanca da doğmadı, Türkiyədə də, Qarani, Nəsimi, Qaracaoglan, Aşiq Ələsgər, ... orada da ustad kimi sevilib, burada da ustad kimi sevilib. Türkiyədə də torpaq qılınc-bilek, barmaq-tətik ünsiyyəti ilə qorunub, Azərbaycanda da. Yüz illərdi bəşəriyyət bu birliyə bağır basır. Azərbaycanda da "Azərbaycan-Türkiyə!" deyilib, deyilir, deyiləcək, Türkiyədə də!..

Ötən əsrin əvvəllərində:

Osmanlı Türkiyəsində istiqlal müharibəsi gedirdi. Hörmüzlüyün Əhriməniyyə qarşı döyüşlərinin ağırlığını sözlə ifadə edəndə həmişə onbaşı Seyid Əlini xatırlamışam, bir də "Hacer ana" türk filmi. Biri türkün döyüşçüsü olub, biri türk anası. İkisi də türkün döyüş ruhu - istiqlal ruhu. Onbaşı Seyid Əli döyüşdə, köylü Hacer ana döyüşdən uzaqda Vətənin bir zərrəsi idi - Seyid Əli gücü, təpəri ilə, Hacer ana düşüncəsi ilə...

Sarıqamışda donan minlərdə döyüşçünün sırasında Azərbaycandan gətirmiş yüzlərdə döyüşçü də vardı. Onlar da mehmetçik kimi üşüdümlər - tərpenmədlər, mehmetçiklərlə nəfəs-nəfəsə dayandılar - tərpenmədlər, mehmetçiklərlə göz-göze, baxış-baxışa dondu - tərpenmədlər. Bu da ruhun eyniliyinin, qardaşlığın dönməzliyinin təzahürü idi!..

O döyüşlərdə Azərbaycan Türkiyənin yanında idi. Minlərlə azərbaycanlı Türkiyənin istiqlal savaşının döyüşçüsü, Çanaqqala həm də Azərbaycanın Çanaqqalası idi. Azərbaycanlı döyüşçü türk mehmetçiyi ilə kürek-kürəyə döyüşürdü, yaralananda birinin qanı digərinin yarasına sarğı olurdu, birinin nəfəsi digərinin son nəfəsinə örtük olurdu; istiqlal müharibəsi həm də Azərbaycanın müharibəsi idi.

İstiqlal müharibəsi Zəfərə başa çatdı. Bu Zəfəri Azərbaycanca da öz Zəfəri bildi, "Mənim Zəfərimi sən Zəfərin, Türkiyəmiz!" - dedi!..

Azərbaycanda vəziyyət gərginləşəndə, bölvəvik-daşnak qüvvələri Azərbaycanı Güllüstan müqaviləsindən də betər bölməyə həvəsliyəndə, bunun üçün dünyəvilikdən uzaq bütün imkanlarını hərəkətə gətirəndə, siyasi çalxantılar Azərbaycanın varlığını sıxandı. Mustafa Azərbaycanın yanında oldu. Türkiyə Azərbaycanın yanında oldu. Mustafa Kamal Paşa "Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kədərimizdir", - dedi, Nuru Paşanın sərkərdəliyi ilə Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycana

göndərildi, 1918-ci il sentyabrın 15-də Nuru Paşanın sərkərdəliyi ilə Bakı bolşevik-daşnak qüvvələrindən azad edildi!..

Rus imperiyası 1920-ci ilin 28 aprelinə Azərbaycan Demokratik Respublikasını ilhaq etsə də, Azərbaycanla Türkiyənin arasına sərt sərhədlər salsada, yüksək qadağa sistemi yaratsada da, ruhları ayıra bilmədi, ayıra bilməzdi. Sonralar böyük tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyev Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərini "Bir millət, iki dövlət" düsturu ilə ifadə etdi!..

Azərbaycan Türkiyəyə xitabən "Mənim Zəfərimi sən Zəfərin!" - dedi!..

Azərbaycanla Türkiyəni ancaq sərhədlər ayırır. Bu sərhədlər ayrılıq sərhədləri deyil, bir-birinə bağlılığı dünyəvilik, dövlətçiliyə görə fərqləndirilməsidir.

İkinci Qarabağ müharibəsində:

Çanaqqala döyüşləri Türkiyədə qurtuluş müharibəsinin başlanğıcı olmuşdu, Aprel döyüşləri Azərbaycanda Vətən müharibəsinin başlanğıcı oldu.

Ermənistan Azərbaycana qarşı ədalətsiz müharibəyə başladı, xarici havadərlərinin siyasi və hərbi dəstəyindən bəhrələnməklə Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini işğal etdi. Azərbaycanda ikinci erməni dövlətinin yaradılmasının mümkünsüzlüyünü dərk etsə də, sühl danışıqlarından yayınır, regionda mövcud status-kvonu saxlamağa çalışır, Azərbaycana qarşı təcridatlarını davam etdirirdi.

Ermənistanın silahlı birləşmələri 2020-ci il sentyabrın 27-də yeni ərazilər işğal etmək niyyəti ilə Azərbaycanın ərazilərinə genişmiqyaslı hücumu keçirdi. Ordu hissələrimiz hücumun qarşısını qətiyyətlə aldı, Ali Baş Komandanın döyüş əmri ilə əks-hücum əməliyyatı - İkinci Qarabağ müharibəsi başladı!..

Hələ müharibədən əvvəl Türkiyənin Milli Müdafiə naziri Hulusi Akar demişdi ki, Türkiyə Azərbaycanın yanındadır. Xalq bunu torpaqlarımızın işğaldan azad ediləcəyinə inam, Ali Baş Komandanın döyüş əmri ilə başlayacaq ədalətli müharibədə böyük mənəvi dəstək bildi. Bu mənəvi dəstək ruhun kükrəyişi, döyüş əzmi, qələbə ruhu oldu. Türkiyənin əlini küreyində hiss edən Azərbaycanın yüksək döyüş hazırlığına malik Ordusu Ali Baş Komandanın döyüş əmrini Qələbə ilə tamamlamağa hazır idi. Türkçülüyn ruhunda azərbaycançılıq, azərbaycanlılığın ruhunda türkçülük vardı. Türkiyənin istiqlal savaşında mehmetçik necə vuruşmuşdusa, Vətən müharibəsində Azərbaycan əsgəri də ələ vuruşacaqdı. Dünya 1915-ci ildə Çanaqqala döyüşlərində Qələbə qazanan türk mehmetçiyinin döyüş əzmine, qələbə ruhuna, qəhrəmanlığına necə heyranılmışdısa, 105 ildən sonra Azərbaycanın ədalətli müharibəsində Azərbaycan əsgərinin qəhrəmanlığına da ələ heyretlə-

nəcəkdirdi; o qardaşın döyüş ruhu ilə bu qardaşın döyüş ruhunun eyni olduğuna kimsə şübhə etmirdi. Ərəfadə hər əsgər Vətənə xitabən deyirdi ki, bu ruhun zərrəsi olanda da səadətli, Vətən!

Əhməd Cavadın "Çirpınırdı Qara dəniz" şeirine Üzeyir Hacıbəylinin bəstələdiyi mahnı Qafqaz İslam Ordusuna, Nuru Paşaya ithaf edilmişdi. Bu da qardaşlıq mənəvi xeyir-dua idi: "Fırtınalar dursun yana, Yol ver türkün bayrağına!" çağırışı Bakıda səslənsə də, Türkiyənin də göylərinin səyyarəsinə dönmüşdü. Bu da ruhun eyniliyinə görə qardaşlığın şərtləndiyi.

2020-ci ilin payızında İkinci Qarabağ müharibəsi başlayanda Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan "Azərbaycan yalnız deyil, Türkiyə Azərbaycanın yanındadır", - demişdi.

İkinci Qarabağ müharibəsi - mahiyyəti etibarilə Vətən müharibəsi başlayanda Azərbaycan Ordusunun hissələrinin düşmənin işğal müddətində yaratdığı, yarada-yarada möhkəmləndirdiyi, möhkəmləndirə-möhkəmləndirə təkmilləşdirdiyi sədlərini dağıdıb keçirdi, ilk qələbələr qazanırdı. Hər qələbə sonrakı döyüşlərin başlanğıcı olurdu. Döyüşlər pilotsuz uçuş aparatları da cəlb edilirdi!..

Türkiyə Azərbaycandan siyasi dəstəyini əsirgəmədi, Türkiyə mənən - ruhən də və siyasi dəstəyi ilə də Azərbaycanın yanındaydı. Türkiyənin PULARI, "Bayraktar"ları düşmənin komanda və dayağ məntəqələrini dağıdırdı, döyüş maşınlarını, hava hücumundan müdafiə sistemini, canlı qüvvəsini

məhv edirdi. "Bayraktar"lar düşmənin ordusunun nizamını həm də azərbaycanlı mütəxəssislərin peşəkərliliyi ilə darmadağın edirdi!..

Şuşa noyabrın 8-də işğaldan qurtardı.

Noyabrın 10-da üçtərəfli Bəyanat imzalandı.

Türkiyənin həmişə Azərbaycanla nəfəs-nəfəsə olması indi də dünyanın bəşəri dövlətləri üçün sevgidi, bəşəriyyətə yad dövlətlər üçün heyret idi (buna siyasi qısqançlıq da demək mümkündür)...

Bu dövlətlər eyni kökdən rüşənlənib, ortağ dilə, ortağ mədəniyyətə, ortağ mentalitetə malik olan iki qardaş dövlətdi. Mustafa Kamal Paşa da, Heydər Əliyev də bu qardaşlığın əbədi olacağını qururla bildirmişdi.

1920-ci ildə sovet hakimiyyəti Qərbi Zəngəzuru Azərbaycanca ayırdı, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında coğrafi bağlantı kəsildi. Ermənistan Azərbaycana qarşı ərazi iddiasına başlayanda Naxçıvanı da ilhaq etmək istəyirdi. Birinci Qarabağ müharibəsində Ermənistan Naxçıvanı da bu müharibə aparırdı, Naxçıvanı da şiddətli döyüşlər gedirdi. Ulu Öndər Heydər Əliyevin qüdrəti ilə bu döyüşlər böyümədi. Naxçıvan Türkiyənin nəfəsi ilə isinirdi - Ermənistan geri çəkildi!..

Türkiyə Azərbaycana xitabən "Mənim Zəfərimi sən Zəfərin!" - dedi!.. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Bakıda Zəfər paradı keçirildi. Bu möhtəşəm coşquda iştirak edən Türki-

yə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dediği kəlmələr də ruhun eyniliyinin ifadəsi idi: "Azərbaycan torpaqları illərdi həsrət qaldığı Tərtər çayının sularına qovuşmuşdur. Şuşanın dağlarının başındakı duman artıq dərdli deyil. Girov qalmış Xarı Bülbül artıq azaddır və daha gözəl açacaqdır. Köndələncay artıq daha coşqun axacaq. Araz nəğməsinə daha güclü oxuyacaq. "Qarabağ şikəstəsi"ni oxuyan nəfəslər daha yüksək, daha güclü olacaqdır".

Şuşada Türkiyə ilə Azərbaycan arasında imzalanan ikitərəfli bəyannamə, "Şuşa Bəyannaməsi" kimi tanındı. Bu da "Bir millət, iki dövlət" fəlsəfi dərkinin başqa formatda ifadəsi oldu. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dediği "Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri dünyada tayı-bərabəri olmayan müstəsna səviyyədedir", "Şuşa Bəyannaməsi əlaqələrimizi müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldən bir dönüş nöqtəsidir" kəlamları da bu iki dövləti bir-birinə eyni ruhun bağladığını təsdiqlədi.

"Şuşa Bəyannaməsi" həm də bəşəri birliyin simvolu kimi tarixləşdi: Azərbaycanda da "Şuşa Bəyannaməsi - qardaşlığın tentənəsi!" deyilir, Türkiyədə də.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında hərbi əməkdaşlıq bütün istiqamətlər üzrə uğurla davam etdirilir: hərbi yönümlü sərgilər, müxtəlif təyinatlı və miqyaslı təlimlər Azərbaycan Ordusunun Türkiyə modeli əsasında təkmilləşdirilməsi, kadr hazırlığı və s.

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra:

Ordu quruculuğunun tərkib hissələrindən olan təlimlər ordunun döyüş hazırlığını yüksəldib. Beynəlxalq təlimlər həm də ordular arasında döyüş məharətinin inteqrasiya vasitəsi olur. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra 2021-ci il iyunun 15-də Şuşada imzalanan Bəyannamədə - hərbi əməkdaşlıq haqqında ikitərəfli razılaşma da bu inteqrasiyaya yaradılan zəminin təzahürüdür. Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlər həm də hərbi əməkdaşlıq müstəvisində daha şəkəllə davam etdirilir.

Türkiyə Respublikasının yaranmasının 100 illiyinə həsr olunmuş "Mustafa Kamal Atatürk-2023" birgə təlimi əhatə etdiyi ərazi baxımından miqyaslı, əksər qoşun növlərinə əhatə etmə baxımından geniş təlim kimi tarixləşmişdi. Türkiyəyə və Azərbaycana rəğbəti, ehtiramı olan dövlətlər bu təlimlərə görə də bu qardaşlığı həmişə səmimiyyətlə dəstəkləyib, xarici siyasəti bəşəriyyətdən uzaq dövlətlər bu münasibəti qısqanıb, qısqanılar indi də var. Bu məqamla bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev deyib: "Biz də müşahidə edirik ki, bu təlimlər bezi ölkələrdə narahatlıq doğurur". Bu narahatlıq Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin daha da möhkəmlənməsindən narahət olmalıdır!..

Təlim döyüş hazırlığı deməkdir, döyüş hazırlığı - ordunun gücü, ordunun gücü - dövlətin gücü. Güclü dövlətlərin qardaşlığı möhtəşəm olur; "Keçirilən və keçiriləcək birgə təlimlər həm də azərbaycançılıqla türkçülüynün, türkçülük azərbaycanlılığın vəhdətinin - ayrılmazlığının qüdrəti kimi tarixləşəcək!..

Türkiyədə Azərbaycana, Azərbaycanda Türkiyəyə xitabən deyilib, deyilir, deyiləcək ki, mənim Zəfərimi sən Zəfərin!..

Narkomaniya ilə mübarizə sağlam cəmiyyətin formalaşması baxımından əsas məqsəd və vəzifələrdəndir. Ekspertlərin hesablamalarına görə, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə hər il yüz milyardlarla dollar gəlir əldə edilir. BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin hesablamalarına əsasən, dünyada narkotik alveri üçüncü ən çox gəlir gətirən sahə hesab olunur. Azərbaycanın dövlət siyasətində başlıca vəzifə olan, sağlam nəslin formalaşması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər sırasında mühüm istiqamət kimi diqqət yetirilən narkomaniya ilə mübarizə kampaniya xarakterli deyil, davamlı siyasətdir. Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra digər məsələlər kimi, bu problemin də həlli öndə saxlanıldı. Bir Azərbaycan vətəndaşı olaraq müstəqilliyimizin ilk illərində, dövlətçiliyimizin və müstəqilliyimizin təhlükə altında, Azərbaycanın ağır durumla üz-üzə qaldığı illərdə üzleşdiyimiz çətinliyi qeyd etməmək mümkün deyil. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etsə də, ümummilli lider Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıdanadək ölkə olduqca çətin durumda idi və bütün sahələr üzrə köklü islahatlara ehtiyac duyulurdu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ildə xalqın təkidlə tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışı ölkəmizin qarşısında böyük imkanların yarınmasına stimül oldu. Azərbaycanda ictimai-siyasi durumun sabitliyi, normal iqtisadi mühitin yaranması ölkəmizin iqtisadi qüdrətini daha da artırdı. Təbii ki, bu xatırlatmamız səbəbsiz deyil. Müstəqilliyimizin təhlükə altında qaldığı 1990-cı illərin axırlarında ölkəmizdəki özbaşınalığa, hakimiyyətsizliyə, gənclərə diqqətin unudulmasına, narkomanlığa aludəçilik üçün münbit şərait yaratdı. Ulu Öndər Heydər Əliyev narkomaniyanı cəmiyyətin "sosial beləsi" adlandırmışdır. Onun gənclərə diqqəti artırması bu belənin da qarşısını aldı. Xalqın axırları tələbi ilə 1993-cü il iyunun 15-də yenidən siyasi hakimiyyətə qayıtmaqla millətini böyük bələlərdən, dövləti parçalanmaq və müstəqilliyini itirmək təhlükəsindən məhəmətlə qoruyan böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə ölkədə hərtərəfli islahatlar başladı.

Ulu Öndərin müdrik siyasətinin mərkəzində insan amili dayandığından vətəndaşların hüquqlarının təmin edilməsi, rifahının yaxşılaşdırılması və sağlamlıqlarının qorunması prioritet istiqamət idi. Ona görə də hər üç istiqamət üzrə uğurlar əldə edilməsinə əngəl yaradan faktorlardan biri olan narkomanlığa qarşı mübarizənin vacibliyi ön plana çəkildi. Ümummilli li-

der Heydər Əliyevin imzaladığı, narkomanlığa və narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizəni gücləndirən "Narkomanlığa və narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı tədbirlər haqqında" 1996-cı il 26 avqust tarixli Fərman bu sosial bəlaya qarşı mübarizənin keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoymasına rəvac verdi. Bundan sonra həmin fərman əsasında 2000-ci ilə qədər olan dövr üçün narkomanlığın yayılmasına, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə üzrə ümummilli proqram hazırlandı. Ardınca əsas məqsədi bu sahədə dövlət orqanlarının və ictimai bir-

yəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, antinarkotik təbliğatı, ictimai maarifləndirmə işinin əhatəsinin genişləndirilməsi, müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarından istifadə olunmaqla narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinin və narkomanlığın yayılmasının maarifləndirmə yolu ilə qarşısının alınması, narkomanlığa düşər olmuş şəxslərin müalicəsi və reabilitasiyası istiqamətində müasir texnologiyaların və yeni üsulların tətbiqi, bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq təcrübədən istifadə etməklə ixtisaslaşmış seminarların keçirilməsi və

nayətkarlardan külli miqdarda narkotik vasitə götürüldü. Hərbi Prokurorluq orqanlarının fəaliyyəti də aidiyyəti dövlət qurumları ilə birlikdə səmərəli işgüzar əlaqələr yaratmaqla Silahlı Qüvvələrdə nizam-intizamın davamlılığının təmin edilməsinə, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsinə, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasına, cinayətkarlığa, eləcə də digər qanunazidd əməllərə, o cümlədən sözügedən ümumbəşəri problemə qarşı mübarizəyə yönəlib.

Bir sözlə, narkomaniyaya qarşı mübarizəni gücləndirməklə gələcəyimizi, sağlamlığımızı qoruyur, dövlətçiliyimizi daha da möhkəm-

Ümummilli lider Heydər Əliyev narkomanlığa qarşı mübarizəni ümumdövlət vəzifəsi hesab edirdi

liklərin fəaliyyətini əlaqələndirməkdən ibarət olan Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyası yaradıldı və narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizə sahəsində dövlətin strateji kursunun əsasları müəyyən edildi.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycanın parlaq gələcəyinə hesablanmış mükəmməl siyasətini dövrün tələblərinə uyğun yeni müstəvidə müvəffəqiyyətlə davam etdirən dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin yüksək elmi təfəkkürünün, müdriyyətinin, uzaqgörənliyinin, yenilməz iradəsinin və gərgin fəaliyyətinin xalqın mübarizliyi ilə sıx vəhdəti nəticəsində ildən ilə daha da qüdrətlənən dövlətimiz narkomanlığa, eləcə də narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı bugünkü uğurlu mübarizə aparır. Bu mübarizədə Azərbaycan Prezidentinin 2007-ci il 28 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizə üzrə 2007-2012-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın, 2013-cü il 24 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizə üzrə 2013-2018-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın uğurla həyata keçirilməsinin əvəzsiz rolu olub.

Ölkəmizdə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyə-

sinə qarşı genişmiqyaslı tədbirlərin icrası məqsədilə hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 22 iyul tarixli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş "Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizəyə dair 2019-2024-cü illər üçün Dövlət Proqramı"nın müvəffəqiyyətlə icra olunması bu sahədə uğurlu nəticələrin əldə edilməsində müstəsna əhəmiyyət kəsb etməkdədir. Bu isə ölkəmizdə narkomaniyaya qarşı mübarizənin dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən birinə çevrilməsinin Prezident İlham Əliyevin bu sosial belənin bütün təzahürlərinə qarşı prinsiplə və barışmaz mövqeyinin göstəricisi olduğunu nümayiş etdirir. Azərbaycan dövlətinin bu problemə bağlı müəyyənləşdirdiyi strategiya uğurla reallaşdırılır, gənc nəslin sağlam və yüksək ideallar ruhunda tərbiyəsi istiqamətində qətiyyətli addımlar atılır.

Səvindirici haldır ki, bu gün hər bir dövlət orqanı və qurumu, həmçinin müvafiq təşkilatlar üzərinə düşən vəzifələri tələb edilən səviyyədə yerinə yetirməklə qarşıya qoyulan məqsədlərə tam nail olmağa töhfələr verməyə çalışırlar ki, bu da təbii olaraq müsbət nəticələrini göstərməkdədir. Narkotiklərin qarşısını dövrüdəki qarşıya gömrük, sərhəd, təhlükəsizlik, prokurorluq orqanları tərəfindən mübarizə işi xeyli gücləndirilib, müxtəlif marşrutlarla narkotiklərin qaçaqmalçılıq yolu ilə daşınması hallarının aşkarlanması üzrə qabaqçılıq profilaktik və əməliyyat-axtarış tədbirləri həyata keçirilib, ci-

lənəndirmiş oluruq. Azərbaycanın gələcəyi kimi dəyərləndirilən gənclərin sağlamlığının təminatı daim diqqətdə saxlanılan məsələdir. Ölkəmizin davamlı inkişafı hər bir problemin uğurlu həllinə, qarşıya qoyulan məqsədə yüksək səviyyədə nail olmağa stimül verir. Ölkəmizdə narkomaniya ilə mübarizənin məhz dövlət və ümummilli siyasət səviyyəsinə qaldırılması, narkomanlığın profilaktikasına və dəf edilməsinə son dərəcə ciddi əhəmiyyət verilməsi, möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin narkomaniyanın hər cür təzahürünə qarşı prinsiplə və barışmaz mövqeyi, narkomaniyanın dəf edilməsində dövlət və hüquq-mühafizə orqanlarından konkret nəticələrin tələb edilməsi bu ümumbəşəri fəlakətin ərazimizdə yayılması təhlükəsinə Azərbaycanın bu günkü münasibətini xarakterizə edir. Beləliklə, göründüyü kimi, ölkəmizdə narkotik vasitələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə, narkomanlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, narkomanlığa düşər olmuş şəxslərin müalicə edilməklə sağlam həyata qaytarılması, müalicə-bərpa sahəsindəki fəaliyyətin müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması üçün elmi və praktiki araşdırmaların aparılması və digər məsələlərin həlli istiqamətində sistemli fəaliyyət davam etdirilməkdədir.

Arif FƏRZƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının
Hərbi Prokurorluğunun
Hərbi prokurorluqlarda
istintaqa nəzarət şöbəsinin
prokuroru, ədliyyə
polkovnik-leytenantı

Dünyaşöhrətli Azərbaycan bəstəkarı, pedaqoq, SSRİ Xalq artisti, akademik Qara Qarayevin vəfatından 42 il ötür.

Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinə böyük töhfələr vermiş Qara Qarayev milli və bəşəri xarakterli yaradıcılığı ilə gələcəyə yeni yollar açan novator sənətkar olub. Adını mədəniyyət tariximizə böyük hərflərlə yazdırmış fitri istedad sahibinin əsərləri hələ çox yüzilliklər insanların mənəvi dünyasının zənginləşməsinə, zövqünün formalaşmasına xidmət edəcək.

Görkəmli bəstəkar 1918-ci il fevralın 5-də Bakı şəhərində məşhur həkim-pediatr Əbülfəz Qarayevin ailəsində doğulub. Dmitri Şostakoviç məktəbinin ən parlaq nümayəndələrindən olan Q. Qarayev 1946-cı ildə Moskva konservatoriyasında dahi bəstəkarın kompozisiya sinfini bitirib. O, hələ bundan xeyli əvvəl Azərbaycan xalqının musiqi yaradıcılığına dərinləndirilib. Bakı konservatoriyasında təhsil aldığı illərdə Azərbaycanın ilk peşəkar bəstəkarı Üzeyir Hacıbəyli onu milli folklorun, aşıq və muğam sənətinin incelikləri ilə tanış edib.

İkinci Dünya müharibəsinin başlaması ilə əlaqədar təhsilini yarımçıq qoyaraq Bakıya qayıdıb və Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniya-

Dünyaşöhrətli bəstəkar Qara Qarayevin anım günüdür

sında bədii rəhbər işləyib. Mühərribədən sonra Moskvada yarımçıq qoyduğu təhsilini başa vuraraq Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında müəllim işləməyə başlayıb. Həmin il Cövdət Hacıyevlə birlikdə yazdığı "Vətən" operasına görə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülüb. 1948-ci ildə "Leyli və Məcnun" simfonik poeması isə ona Azərbaycan Dövlət mükafatını qazandırıb.

Görkəmli bəstəkar Cənubi Afrika yazıçısı Piter Abrahamsın romanı əsasında yazdığı "İldırımlı yollarla" baletini müasir dövrün olduqca aktual bir mövzusunda - irqi ayrı-seçkilik və müstəmləkə xalqlarının azadlıq uğrunda mübarizəsinə həsr edib. Fransız yazıçısı Anri Barbüsün əsəri əsasında "Zəriflik" monooperasının, A. Puşkinin şeirlərinə bəstələdiyi "Mən sizi sevirəm" və "Gürcüstan təpələrində" romanslarının, "Könül mahnısı", "Səadət mahnısı" kantatalarının müəllifidir.

Qara Qarayev Azərbaycan musiqisi üçün yeni olan müzikl janrı-

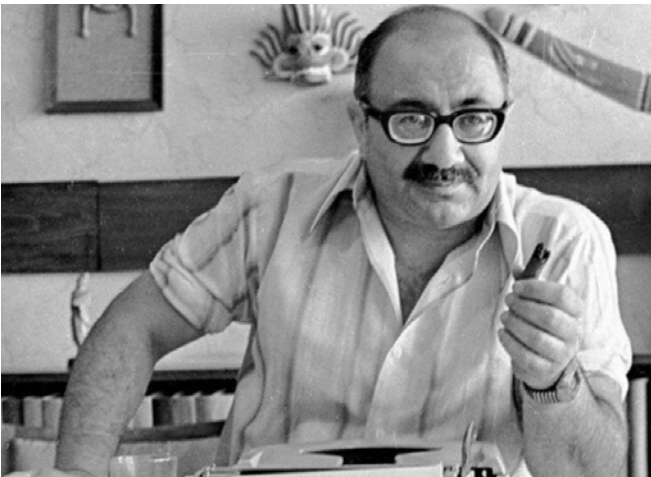

na da müraciət edib. Fransız dramaturqu E. Rostan "Sirano de Brejerek" komediyası əsasında "Çılgın qaskoniyalı" muziklini yazıb. Kinonu xarakter etibarilə "böyük müasir bəstəkarlıq məktəbi" adlandırılan Qarayev, bu janrdə da məhsuldar işləyib, klassikaya çevrilən sənət nümunələri yaradıb. "Leyli və Məcnun", "Tarixin ibrət dersi", "Uzaq sahillərdə", "Bir mə-

həlləli iki oğlan", "Dənizi fəth edənlər", "Qızıl eşelon", "Xəzər neftçiləri haqqında povest" və digər kinofilmlərə, "Nikbin faciə", "Antonio və Kleopatra" tamaşalarına yazdığı musiqilər onun yaradıcılığının parlaq səhifələrindəndir.

Qara Qarayev 1982-ci il mayın 13-də Moskva şəhərində vəfat edib. Bakıda Fəxrli xiyabanda dəfn olunub.

Görkəmli yazıçı Maqsud İbrahimbəyovun doğum günüdür

Görkəmli yazıçı və parlaq şəxsiyyət Maqsud İbrahimbəyov XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının simvollarından birinə çevrilib. Maqsud İbrahimbəyov hekayə və povestlərinin qəhrəmanları milyonlarla oxucu üçün yaxşı tanış və dost olub. İndi də yeni nəsillərlə tanış olub və indiki vənietmələrin qəlbində Maq-

sud İbrahimbəyovun təxəyyül gücü ilə doğulan, onun qələmi ilə canlanan həmyaşdılarının macərələri və həyəcanları, onların özləri ilə baş verir, canlı əks-sədasını tapır.

Görkəmli azıca, kinodramaturq, rejissor Maqsud İbrahimbəyovun anadan olmasından 89 il ötür.

Maqsud İbrahimbəyov 1935-ci il

mayın 11-də Bakı şəhərində anadan olub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra o, 1955-1960-cı illərdə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun İnşaat fakültəsində ali təhsil almış, 1962-1964-cü illərdə Moskvada Ali ssenari kurslarında, 1971-1973-cü illərdə isə Ali rejissor kurslarında oxuyub.

Əmək fəaliyyətinə 1960-cı ildə Azərbaycan Tikinti Nazirliyinin Ağır Sənaye İnşaatı Trestində mühəndis kimi başlayan Maqsud İbrahimbəyov sonralar burada müxtəlif vəzifələrdə çalışıb, 1964-1971-ci illərdə SSRİ Mərkəzi Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində Azərbaycan üzrə xüsusi müxbir işləyib. Sonrakı illərdə o, bədii yaradıcılıqla və ictimai fəaliyyətlə məşğul olub.

Maqsud İbrahimbəyov qısa müddət ərzində istedadlı nasir, dramaturq, kinossenariçi və rejissor kimi çoxcəhətli fəaliyyəti ilə SSRİ miqyasında tanınıb. Ötən əsrin altmışıncı illərində ədəbiyyata qədəm qoyan nəsillərin rəngarəng, dolğun obrazlarını yaradaraq

öz dəst-xəti ilə çoxsaylı pərəstişkarlarının dərin hörmət və ehtiramını qazanıb. Böyük oxucu dairəsinə malik olan azıcının əsərləri Ümumittifaq səviyyəsində geniş yayılan "Noviy mir", "Yunost" və digər jurnallarda kütləvi tirajla çap edilərək ədəbiyyatşünaslar və tənqidçilər tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Onun pyesləri Moskvanın "Maly teatr"ı kimi mötəbər səhnələrində və ittifaq üzrə onlarca teatrdə tamaşaya qoyulub. Yazıçının əsərləri bir çox dünya dillərinə tərcümə edilərək müxtəlif ölkələrdə çap olunub. Müasir ədəbiyyatın görkəmli simalarından olan Maqsud İbrahimbəyov öz yaradıcılığı ilə bədii fikrin zənginləşdirilməsinə töhfələr verib.

Onun əsərlərində yaratdığı dünyalar - əbədi yayın hökm sürdüüyü Abşeron bağlarının füsunkar səltənəti, Bakının köhnə sarayları - həyatın həmişə qaynıdığı "İtalyan" küçələri, torşerlərin yumşaq işığı ilə işıqlandırılan şəhər mənzilləri və onların sakinlərinin məhəbbət və işıqla qarşılıqlı anlaşmaya can atan ümidləri bu gün də yaşayır.

Maqsud İbrahimbəyovun adını daşıyan mərkəz bir çox müxtəlif tədbirlər, yeni kitabların nəşrini həyata keçirib və "Püştə ağacı" hekayəsi əsasında tamaşanı səhnəyə qoyub.

Şəhid Emin Sadiqov - "Ana, mən şəhid oldum..."

Ey nur üzlü, Vətən sevdalı, zəfər müjdəli, qələbə əzmlı şəhidim, 22 illik ömür kitabını vərəqləmək, səni daha yaxından tanımaq üçün ailəni ziyarətə gəlmişəm. Budur, uğuruna canını fəda etdiyin, azadlığına qovuşan torpaqlarımız üzərində vüqarla, təntənə ilə dalğalanan üçrəngli bayrağımızla bəzənən 1998-ci ildə iyulun 21-də dünyaya göz açdığın Şahbuzkənddəki evin kəndarı. Böyük həyəcan, məsuliyyət içərisində ehmalca döyürəm qapını. Qarşılıq mənə qürur, fəxrət yaşatdığın, "Şəhid anası" adlı müqəddəs zirvəyə ucaltmış xanım...

Nigaran nəzərlə baxır qapıya, Könlümü dağlayır şəhid anası. Dağ boyda bu yükü çiyinlərində, Şərəflə saxlayır şəhid anası.

Əziz şəhidim, hər küncü-bucağı, divarları, əşyaları səninlə bağlı şərəfli anlar, həsrətli günlər, doğma, əziz xatirələrlə dolan evin tən ortasında qoyulmuş stol başında əyləşib bir nənə, bir ana, bir də mən. 22 illik ömür kitabını vərəqləyirik bir-bir. Nələr var bu səhifələrdə nələr. Nə bir məqaləyə siğər, nə də danışmaqla bitər, şərəfli, ləyaqətli, cəsarətli ömür yolun. Xatirələr dil açib danışır. Deyir rəhmətlik atanın ən böyük arzusu imiş səni hərbi formada, rütbəli zabit kimi görmək. Hələ sən balaca olanda, həyatı tam dərindən dərk etmədiyən vaxtlarda əlindən tutaraq yolunu tez-tez Naxçıvan şəhərindəki Heydər Əliyev adına Hərbi Liseyin qarşısından salar, bir növ kənardan da olsa səni gələcək məktəbinlə tanış edərmiş. Dost-tanışla söhbətində qürurla "Gözümün ağı-qarası olan birçə oğlumun böyüyəndə hərbi liseydə oxumasını istəyirəm, Emin balam hərbiçisi kimi yetişib torpaqlarımızın keşiyində mətinliklə dayanacaq, atasının, anasının təxirə qeyriyə çevrilməyəcək", - söyləyərmiş...

Deyirlər hər kəsin taleyi alınmaz yazılır, alın yazısından qaçmaq olmaz. Bəli əziz şəhidim, sən də alınma hərbiçisi olmaq, atanın arzusunun gerçəkləşdirmək yazılmışdı. Hələ keşməkeşli günlərin isə qabaqda idi, bu şərəfli peşəyə gedən yolda çox çətinliklərə sinə gərməli, çox maneələr aşmalı olacaqdın. Ancaq içindəki Vətən sevgisi, vətənpərvərlik ruhu səni bu yolun son dayanacağına qədər aparacaqdı. 11 yaşın olanda üç nəfərdən ibarət ailəniz daha da kiçildi. Atan dünyasını dəyişdi. Gülşad xanım min bir əziyyətə qatlaşaraq qazandığı halal məvacibi ilə böyütdü səni. Bir-birinizə həm ana-oğul, həm də sıradaş, dost, həmdəm oldunuz.

Olub-keçənləri bir-birinizdən gizli saxlamaz, dərd-sərinizi bir yerdə bölərdiniz. Bax beləcə birlik, bərabərlik göstərərək həyatın çətin sınaqlarından üzəuğ çıxmağı bacardınız. Məktəbi əla qiymətlərlə oxudunuz. Müəllimlərinizin, şagird yoldaşlarının yaddaşında mehriban, səmimi, dostcanlı, ailə qədri bilən bir uşaq kimi dərin iz buraxdınız. İdman da xüsusi marağ göstərdiniz, gülüş, boks öyrəndiniz, fiziki qabiliyyətinizi möhkəmləndirdiniz. Və nəhayət 9-cu sinifdə özünü də böyük marağ və həvəsinlə atanın çoxdanki arzusunun reallığa çevirməyi qarşına məqsəd qoydunuz. Yolunu hərbi liseydən saldınız, ardınca da Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbini oxudunuz. 2019-cu ildə bacarıqlı hərbiçisi kəndarı kimi yetişib leytenant, tağım komandiri olaraq xidmətə yollandınız. Təyinatı isə yaşadığınız evdən çox uzağa - Qazax rayonunda yerləşən "N" hərbi hissəyə aldınız. Əvvəllər iş üçün ikicə saatlıq harasa yollandığınızda 3-4 dəfə zəng vurub hal-əhvalı tutduğunuz, bir gün belə ayrı qala bilmədiyən anandan indi uzun zaman ayrı qalmalı olacaq, bəzən günlərlə əlaqə saxlaya bilməyəcəkdiniz. Ancaq bütün bunları əvvəlcədən götür-qoy etmişdiniz, bir anandan ayrı qalsanız da, digərinə anan qədr sevdini Vətəninə daha yaxın olacaqdınız. Bu şərəfli səfərə çıxanda bu günü düşünüb dediyiniz sözlər hələ də Gülşad ananın qulaqlarında çınlayır. "Ana, sən mənə üzərində əziyyətlərin çox olub, borcunu heç nə ilə ödəyə bilmərəm, ancaq gün gələcək sənə oğul fəxrətini, qüruru yaşadacağam", - demişdiniz. Əhdinə xilaf çıxmadınız...

Əziz şəhidim, sentyabrın 27-də başlanan haqq-ədalət savaşında sən də iştirak etməyə can atırdınız, elə ilk gündən digər vətənpərvər oğullar kimi döyüşə könüllü getmək üçün yuxarı komandirinizə müraciət etmişdiniz. Nəhayət ki, oktyabrın 11-i gözlədiyiniz məqam yetişdi. Əsgərlərinlə birgə Füzuli istiqamətində gedən döyüşlərə atıldınız. Elə həmin gün evə zəng edəndə, ana, çox şükür istəyib çatdım, döyüş bölgəsinə yollanaram, nənəmə də salam söylə, özünüzdən müğayət olun, bizə dua edin-dedin. Ardınca isə uşaqlıqda söylədiyiniz o sözləri yenidən təkrarladınız: Ana, hər zamanki kimi bütün xəbərlərimi birinci mənəndə eşidəcəksən. İnşallah torpaqlarımızın azad olmasının müjdəsini də tezliklə sənə verəcəyəm. Əziz şəhidim, bu sözləri deyəndə nə biləydiniz ki, 44 gün davam edən Vətən müharibəsinin cəmi 15 günü sən qismətinə yazılıb. Bu müd-

dət ərzində imkan olduqca anandan hal-əhval tutmağa çalışırdınız. Oktyabrın 26-sı səhər saatlarında yenə Gülşad anaya zəng gəlmişdi sənəndən. Budəfəki telefon görüşü əvvəlkilərdən tamamilə fərqlənirdi. Bəli, uca Yaradan sonuncu dəfə ana və oğula bir-birlərinin səsinə eşitməyə icazə verirdi. Çox qısa çəkmə telefon söhbətində yenə adətən üzrə: "ana, mənəndən nigaran qalma hər şey yaxşıdır, salamatam, Ordumuz irəliləyir, tezliklə zəfər çalacağıq", - dediniz. Bəli, Müzəffər Ordumuzun Böyük zəfərinə sayılı günlər, sən şəhadətinə isə saatlar qaldı...

Əziz şəhidim, belə bir müdrik deyim var: qəhrəman doğumurlar, qəhrəman olurlar. Qəhrəmanı yaşadığı zaman, ətrafında cərəyan edən hadisələr, malik olduğu xarakter, ən başlıcası, Vətənə bağlılıq, doğma yurda sevgi hissləri formalaşdırır. Sən də belə qəhrəmanlarımızdan oldunuz. Və gün gəldi, zaman yetişdi ürəkli şəkildə, qorxmadan, düşmənin üzərinə yeriyib küreyindən deyil, ürəyindən güllə yarası alaraq şəhidlik məqamına ucaldınız. Böyük Qələbəmizə, zəfər yürüşümüze öz imzаны atdınız, xalqımızın qəlbində əbədiyyət məşəli yandırdınız, rəşadət, ləyaqət taxtı qurdunuz. Ancaq hələ missiyan bitməmişdi. Anana şəhid olmağınla bağlı xəbəri verməli idiniz. Axı özün Gülşad anaya hər söhbətində mənəm haqqında xəbəri hər zaman ilk olaraq mənəndən eşidəsən-deyirdiniz...

Oktyabrın 28-i. Səhər saatlarıdır. Gülşad ana ötən gün Prezident cənab İlham Əliyevin verdiyi növbəti qələbə müjdəsi ilə sevinçək halda, ürəyindəki "Tezliklə ordumuz qələbə çalsaydı, həm torpaqlarımızın hamısının azadlığını, həm də övladımı görürdüm" arzusu ilə evdən çıxıb işə yollanırdınız. Adətən üzrə yenə kəndin mərkəzində dayanmış marşrut avtobusuna əyləşirdiniz. Yolun yarısında marşrut sürücüsünün telefonuna zəngi gəlirdi. Zəng edən şəxs Gülşad ananın qohumu olduğunu bildirərək sürücüdən onu evə geri göndərməsini xahiş edirdi. Avtobus dayanırdı. Sürücünün sözlərindən ürəyiniz böyük xof və həyəcan düşsən ana yoxsa, oğlum Emindən xəbərimi var?, - deyirdi. Ancaq sürücü narahatlığa heç bir əsasın olmadığını bildirərək onu geri qayıtmağa razı salırdı. Evə böyük təlaş içində dönən Gülşad ananı qohum-qonşu, Emin yüngül yaralanıb xəstəxanaya yerləşdiriblər, deməklə toxtatılıq verməyə çalışırdınız. Deyirlər, övlad dara düşəndə, başına bir iş gələndə ananın ürəyinə mütəlak damır. Gün ərzində heç bir başqa məlumat ala

bilməyən Gülşad ananın da ürəyinə dammışdı, övladı ilə bağlı nə isə bəd xəbər gələcəyini hiss etmişdi. Bunun üçün də mobil və ev telefonunu söndürür, beyninə dolan qara fikirlərlə evdə aşağı-yuxarı var-gəl edirdi. Axşam saatlarında yorğunluqdan başını yastığa qoyur və yuxusuna övladı Emin qonaq gəlirdi:

-Ana, telefonları niyə söndürmüşsən?

-Ana qurban, sən ölüm xəbərini eşitməkdən qorxdum.

-Ana, mən ölməmişəm, mən şəhid oldum, başını dik tut, ağlama. Yadında, sənə demişdim ki, mənəm üzərimdə əziyyətlərin çox olub, borcunu heç nə ilə ödəyə bilmərəm, ancaq gün gələcək sənə oğul fəxrətini, qüruru yaşadacağam. Gün həmin bu gündür. Fəxrət elə ki, sən oğlun canı qədr sevdini Vətən, torpaq yolunda qurban oldu, inşallah mən bitirə bilməsəm də, yarımçıq qalan haqq işimizi Müzəffər Ordumuz tamamlayacaq.

Ey əziz şəhidim, yeğin çoxdan xəbərini var ki, sən şəhadətdindən günlər sonra 30 illik həsrətimizə son qoyuldu, Müzəffər Ordumuz Böyük Qələbə qazandı, qanın yerdə qalmadı, qisasın alındı. Hələ sənə 3 dənə də müjdəli xəbər verim: Şəhadətdən sonra Prezidentimiz cənab İlham Əliyev müvafiq sərəncamlarla səni "Vətən uğrunda", "Döyüşdə fərqlənməyə görə" və "Füzulinin azad olunmasına görə" medalları ilə təltif etdi. Yüzlərlə vətənpərvər oğullarımız kimi sən də qəhrəmanlıq dastanı yazmaqda həm xalqımızın könlündə əbədi taxt qurdunuz, həm də ananı hər kəsin, qohum-əqrəbanın, iş yoldaşlarının arasında başıca etdiniz. Əsgərlərin, hərbiçisi yoldaşlarının anana igidliyin, mərdliyin haqqında o qədr dəyərli, gözəl sözlər yazıblar ki, oxuduqca qürurlanmaq, fəxrət duymamaq mümkün deyil. Gülşad anadan qətiyyətin nigaran qalma, qüdrətli dövlətimizin onun firavan yaşayışı üçün nə lazımsa edəcək. İndi o təkcə sən deyil, damarında azərbaycanlı qanı axan bütün övladların, mənəm, bizim, hər birimizin anasıdır. Şəhadətin mübarək Şəhidim!...

Nail ƏSGƏROV

Ermənistanın Türk Dünyasına nə zamandan inteqrasiya olunub?

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycanın Baş naziri Əli Əsədovla görüşdə Ermənistan və Azərbaycan arasında irəliləyişdən məmnun olduğunu, XİN rəhbərləri Ceyun Bayramov və Ararat Mirzoyanın mayın 10-da Almatıda keçirilməsi planlaşdırılan görüşündən müsbət nəticələr gözlədiyini bildirib.

Ermənistanın keçmiş xarici işlər naziri Ara Aqvazyanın iddiasına görə, Qazaxıstanda keçiriləcək görüş "Ermənistanın türk dünyasına inteqrasiyası" kimi qəbul ediləcək. Görünür,

erməni radikalınların Günəndən başladığı yürüş Baqrat Qalstanyanın mayın 4-də ilkin məqsədini müəyyənləşdirdiyi çağırışlardan uzaqlaşdı.

Siyasi prosesin dinamikasının ən azından bir az başa düşülməsi üçün, yəqin ki, Qazaxıstan prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin aprelin 14-də baş tutan İrəvana səfəri ilə başlayan hadisələrin xülasə xronologiyasını təkrar etmək lazımdır. Beş gün sonra sərhəd təhlükəsizliyi və demarkasiyası üzrə Ermənistan-Azərbaycan komissiyalarının iclası keçirilib. Məlum olub ki, tərəflər 1991-ci il 21 de-

kabr tarixli Alma-Ata Bəyannaməsi əsasında Tavus-Qazax sektorunda sərhədin demarkasiyasını həyata keçirmək barədə razılığa gəliblər.

Üç gün sonra İlham Əliyev Moskvaya səfər etdi və Prezident, demək olar ki, bütün iş gününü Rusiya Prezidenti Vladimir Putinlə keçirdi. Bakıya qayıdan İlham Əliyev bəyan edib ki, Rusiya Qafqazın və daha geniş coğrafi məkanın təhlükəsizliyi üçün fundamental ölkədir və heç vaxt Qafqazı tərk etməyəcək. Aprelin son günlərində Erməni Apostol Kilsəsinin Tavus yeparxiyasının rəhbəri, radikal arxiyepiskop Baqrat Qalstanyan hərəkat təşəbbüsü ilə çıxış edib. Mayın 4-də o, yürüşlə İrəvana hərəkat etdiklərini, mayın 9-da orada olacaqlarını və hökumətdən "izah tələb edəcəklərini" açıqlayıb.

Bu gün Ermənistanda başqa şüarlar səslənir. Aksiyaya bağlı olan qanadlardan Baş nazir vəzifəsinə namizədin adları səslənir. Ən maraqlı yenilik bəlkə də planlaşdırılan mitinqdə Qarabağdan könüllü köçmüş ermənilərin iştirakı təbliğatıdır. Eyni zamanda, bu, Ermənistan-

da hakimiyyət dəyişikliyinə iştirakçısına çevrilmək və "Qarabağa qayıtmaq üçün qapı açmaq" həvəsləndirməsi ilə həyata keçirilir. Hansı siyasi texnologiyanın tətbiq edildiyi məsələnin əhəmiyyətsiz tərəfidir. Həm hüquq elminin, həm də siyasi vəzifəsi istənilən vəziyyəti "bu kimə sərfəlidir?" prinsipi ilə qiymətləndirməkdir.

Əslində təqdim olunan budursa, "hakimiyyət dəyişikliyinə daha bir cəhd edəcəklər, uğursuzluğa düşər olacaqlar və evlərinə dağılacqlar" gözləntisi əsaslı deyil. Çünki Ermənistanda vəziyyət idarə olunmasa, "sülh gündəminin klinik ölümü" qeydə alınır bilər. Nəticədə bütün region ağır və son dərəcə ağır sınaqlara məruz qalacaq. Almatı görüşündə əldə olunaçaq razılıqların ləğv edilməsi ümumilikdə regional təhlükəsizliyə zərbə endirmək demək olacaq.

Ən sonda isə Ermənistanın keçmiş xarici işlər naziri, keçmiş səfir Ara Aqvazyanı demək istədik ki, Ermənistan Türk Dünyasına KTMT və Avrasiya İqtisadi Birliyi (AİB) vasitəsilə inteqrasiya olunub. Prezident İlham Əliyevin 44 günlük müharibədən illər əvvəl səmimi şəkildə açıqladığı kimi, qeyd olunan iki strukturda Azərbaycan həmişə Ermənistandan daha çox mütəfiqlərə malik olub.

Aqil MƏMMƏDOV

Xarici agentlər haqqında qanunun qəbulu ilə əlaqədar Gürcüstanda siyasi böhran yaranır.

Mayın 8-də təxminən eyni vaxtda Tbilisinin müxtəlif məhəllələrində eks-prezident Saakaşvilinin üç nüfuzlu tərəfdarı Levan Xəbeşvili, Gia Caparidze və Dmitri Çikovaniyə hücum edildiyi barədə məlumat yayılıb. Onlar yaşayış binalarına daxil olarkən mülki geyimli, lakin maskalı şəxslər tərəfindən hücumu məruz qalıblar.

Siyasi müşahidəçilərin fikrincə, hakimiyyət "seçkilər ərəfəsində vətəndaş qarşıdurması təhlükəsi ilə dolu olan zorakılıq yolunu seçib". Gürcüstanda ehtimalı çox yüksək olan xarici siyasət istiqamətinin dəyişməsi təhlükəsizlik sisteminin şaxələndirilməsi istiqamətində təşəbbüslərə və Ermənistan-AİB münasibətlərinə ciddi təsir göstərəcək.

Görünür, səbəblər haqqında geniş danışmağa ehtiyac yoxdur. Bu hal diqqəti cəlb edir ki, Gürcüstanla Avropa İttifaqı arasında münasibətlərin soyuqluğu fonunda Ermənistanda radikalınların aksiyası başlayıb. Ermənistandakı hərəkat faktiki

Moskva Cənubi Qafqazda yeni dayaqları necə formalaşdırır?

olaraq hökumətin xarici siyasətini qəbul etmir və "milli kimliyi, tarixi və mənəvi dəyərləri qoruyub saxlamağın vacibliyini vurğulayır.

Əslində, söhbət Ermənistanın ənənəvi oriyentasiyasına qayıtmaqdan, yaxud sadə dildə desək, Rusiyanın təsirini saxlamaqdan gedir. Ermənistan KİV-lərindən biri radikal keşiş tərəfindən təşkil edilən mitinqə toxunaraq, çox tutqun bir perspektiv ortaya qoyub. Bu perspektivə əsasən, hakimiyyəti "saxlamaq üçün Nikol Paşinyan etirazçılara qarşı silah tətbiq etməkdən çəkinməyəcək".

Erməni keşiş itaətsizlik aksiyalarının başladığını elan edib. "Demokratiya ilə konstitusiyası quruluşu" nun qorunub saxlanması arasında seçim situasiyası yaranarsa, Paşinyan və onu dəstəkləyən Avropa ölkələri və strukturları üçün ciddi sınaq olacaq. Moskva öz rəhbərliyi al-

ında Cənubi Qafqazda yeni dayaqlar yaratmağa çalışır?

Avropa İttifaqı parlament seçkilərinə hazırlaşır, Rusiya-Ukrayna münaqişəsi davam edir və görünür, uzun müddət davam edəcək. Bu vəziyyətdə Cənubi Qafqazdakı vəziyyət AİB və Avropanın aparıcı ölkələri üçün ortadan qaldırılma bilməyəcək,

həddindən artıq yüklənmə yarıda bilər. Resurslar kifayət etmir. Rusiya-Ukrayna müharibəsi Köhnə Dünyanın strateji zəifliyini üzə çıxardı. Hətta İsveçrə və ya İrlandiya kimi neytral ölkələr də öz təhlükəsizliklərindən narahatdırlar və NATO-nun onları "çetiri altına almaq" imkanı belə yoxdur.

2022-ci ilin fevralında Rusiya və Ukrayna arasında başlayan müharibə 4 milyon yarımından çox ukraynalının Avropa İttifaqı ölkələrinə sığınması ilə nəticələndi. Təkcə ötən ilin oktyabr ayında 51 845 nəfər ukraynalı Avropada müvəqqəti müdafiə statusu alıb. Bu rəqəmlər həmin ilin sentyabrında 31 920 nəfər, avqustda isə 41 275 nəfər təşkil edib.

Ukraynalılardan ötrü müvəqqəti müdafiə statusu almaq üçün ən populyar ölkələr Almaniya, Çexiya və Hollandiyadır. Demək olar ki, ölkəsində baş verən müharibədən yaxa qurtarmağa çalışan ukraynalılar yalnız təhlükəsizlikləri üçün deyil, həm də daha yaxşı həyat şəraiti olan ölkələri seçir. Bütün bunlara baxmayaraq, müharibənin gedişində bu ölkədə dinc sakinlərin həlak olmasına dair informasiyalar demək olar ki, hər gün artır.

BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının açıqlamasına görə, iki il ərzində Ukraynada azı 10 582 nəfər dinc sakin həlak olub, 19 875 nəfər isə yaralanıb.

Ölənlərin 5017 nəfəri kişi, 3093 nəfəri qadındır. 1885 nəfərin şəxsiyyətini müəyyən etmək hələ ki, mümkün olmayıb. Hərbi əməliyyatlar ən son məlumatlara görə 600 nəfərə yaxın, daha dəqiq desək 587 uşağın ölümünə səbəb olub. 4546 nəfər kişi, 6524 nəfər qadın, 7507 nəfər şəxsiyyətini müəyyən edilməmiş şəxs, o cümlədən 1298 nəfər uşaq müharibənin qurbanı hesab edilir.

BMT-nin məlumatına görə, həyatını itirən mülki şəxslərin 91%-i artilleriya, raket və aviasiya hücumları zaman baş verən partlayışlar nəticəsində ölüb. O da qeyd edilir ki, həyatını itirənlərin və yaralanmaların böyük əksəriyyəti döyüş əməliyyatlarının ilk bir neçə ayında baş verən toqquşmaların qurbanı olub.

Ötən il hər ay orta hesabla 163 mülki şəxs həlak olub, 547 nəfər isə yaralanıb.

İndi həm Ukrayna rəhbərliyi, həm də sırası ukraynalıları, eləcə də beynəlxalq humanitar təşkilatları düşündürən ən mühüm amillərdən biri müharibə başlayandan sonra döyüş əməliyyatı zonalarından uşaqların Rusiyaya aparılmasıdır.

Rəsmi və qeyri rəsmi informasiyalara görə, indiyədək ruslar tərəfindən minlərlə uşaq Rusiyanın müxtəlif vilayətlərinə, həmçinin Belarusiyaya aparılıb.

BMT-nin yaydığı məlumatlara görə, Donbas, Mariupol, Xerson, Xarkov və Kiyevo vilayətlərindən minlərlə uşaq Rusiyanın Başqırdıstan, Orlov, Kursk və Lipetsk vilayətlərinə daşınaraq zor gücünə övladlığa verilir, hətta onların şəxsiyyəti haqqın-

da informasiyalar tamamilə dəyişdirilir.

Ukrayna və beynəlxalq təşkilatların hesablamalarına görə, indiyədək Rusiyaya aparılmış, yaxud müharibədən qaçmaq üçün Rusiya ərazisinə keçmiş ukraynalı uşaq və yeniyetmələrin ümumi sayı yarım milyon nəfərdən çoxdur.

Beynəlxalq aləmin bütün etirazlarına rəğmən, Rusiya tərəfi həmin uşaqların nəinki Ukraynaya qaytarılmasına maraq göstərir, əksinə, ölkənin müxtəlif əyalətlərinə aparılmış azyaşlıların və yeniyetmələrin xilas edildiyini bildirir.

Rusiya Federasiyasının bu istiqamətdəki qanunvericiliyində müvafiq dəyişiklik aparıldıqdan sonra sözügedən uşaqların rus ailələrinə övladlığa verilməsi ölkənin hüquqi aktlarına əsasən qanuni hesab edilir və rəs-

dadır. Bu da söz yox ki, gələcək Ukraynanın əhali sayına müəyyən qədər təsir edəcək, həm də yetişməkdə olan nəsilin genetik olaraq milli dəyərlərdən uzaqlaşmaq problemini törədəcək.

Müharibə boyunca Ukraynanın üzvləşdiyi itkilərin sayına nəzər salsaq, görürük ki, döyüş əməliyyatlarında həlak olan ukraynalı hərbiçilərin sayı yetərincedir. Bu amil də bu ölkənin gələcəkdə etnik azalmaya məruz qalmasına, əhali arasında artımın aşağı düşməsinə ciddi təsir göstərəcək.

Hazırkı dövrdə müharibənin gətirdiyi problemləri dəf etməyə çalışan Ukraynanın ali orqanları ölkənin demografik vəziyyətinin acınacaqlı hala düşməsinə dair həyəcan təbii olmağa risk etmir. Hələ ki, müharibə gedir...

Ukraynanın müdafiəsi uğrun-

sında yaşayan ukraynalı ailələrin məktəb yaşlı üzvlərinin məktəbə getmək imkanı varmı? Sözsüz ki, bu ərazilərdə təhlükəsizlik baxımından təhsil olcaqlarının fəaliyyəti qismən, ya da tamamilə məhdudlaşdırılıb. Buna görə də, müharibə zonasında uşaqların təhsildən kənar qalması onların gələcəyi üçün hansı fəsadları vəd edir, bunu təsəvvür etmək o qədər də çətin deyil.

Azyaşlı və yeniyetmələrlə bağlı daha bir ağırlı məsələ onların müharibədən aldığı psixoloji və mənəvi zərəblərdir. Ukraynalı uşaqların böyük bir qismi evsiz qalıb, məktəbdən kənarlaşmış, valideynlərinin ikisini də və yaxud birini itirib.

Bu travmalarla böyüyən ukraynalı azyaşlılar bir müddətdən sonra, daha dəqiq desək, müstəqil həyata qədəm qoy-

Müharibə Ukraynanın özü kimi genofondunu da məhv edir

mi dairələr bu işdə hüquqi normativlərin tələblərinin tam yerinə yetirildiyini ifadə edirlər.

Bununla yanaşı, müharibədən xilas olmaq üçün Avropa ölkələrinə, eləcə də dünyanın müxtəlif dövlətlərinə köçən ukraynalı ailələrdə olan uşaqların sayı barədə dəqiq məlumat olmasa da, onların böyük əksəriyyətinin bir daha Ukraynaya qayıtmayacağına dair ehtimallar var. Bu isə, söz yox ki, ölkənin gələcək demografik göstəricilərinə təsirsiz ötürməyəcək.

Eyni zamanda, nəzərə alsaq ki, müharibə yaxın gələcəkdə sonlandırılmasa, ölkəni tərk edənlərin sayı getdikcə daha da çoxalacaq...

Müharibə bitdikdən sonra Ukraynanın dağıdılmış yaşayış məntəqələrinin bərpası uzun illər aparacaq. Bu müddət ərzində isə xaricə köçmüş ukraynalı ailələrdə böyüyən gənclərin başqa xalqlarla qohumluq quraacağı və milli dəyişikliyə məruz qalacağı da ehtimallar sırasın-

da mübarizə aparılanların sayı, müharibədən xilas olmaq üçün ölkəni tərk edənlərin sayı ilə müqayisədə demək olar ki, çox azdır.

Nəzərə alsaq ki, müharibə başlayandan indiyədək ölkədən gedənlərin sayı 5 milyona yaxınlaşır, bunun da demək olar ki, 40 faizə yaxınını gənc və orta yaş nəslinə mənsub kişilər təşkil edir, onda bu qənaətə gəlmək olar ki, bu ölkədə kosmopolit düşüncə geniş yayılıb, bu da həmin qisim insanların Ukraynaya milli-ideoloji dəyərlərlə bağlanmadığını, yalnız yaşayış yeri kimi bu ölkəni seçdiyini ifadə edir.

Ukraynalı uşaqları əhatə edən ən əsas amillərdən biri də onların təhsildən yayınmasıdır. Düzdür, deyə bilərik ki, Avropa dövlətlərinə sığınmış ukraynalı qaçqınlar arasında məktəb yaşlıların təhsilə cəlbə həmin ölkələr tərəfindən diqqətlə izlənilir. Bes Ukraynanın özündə necə? Hazırda döyüş əməliyyatı zona-

duqdan sonra cəmiyyətə uyğunlaşma məsələsində çətinlik çəkəcək, özünü hamıdan təcrid edəcək. Belə şəraitdə böyüyən adamların bir qisminin cinayətə meyilli olması həmişə bəllidir. Uşaqlığını çox ağırlı həyat tərzi ilə keçirən insanların böyük əksəriyyəti balaca yaşlarında aldığı travmaların təsirinə görə qurtara bilmir, böyüdükdə isə qisasçı olmağa çalışır. Onun böyüdüüyü vaxta qədər isə həmin müharibə başa çatır, cindəki qisasçılıq hissini boğa bilməyən belə adamlar təmsil etdiyi cəmiyyətə qarşı çıxır, cinayətkarlığa daha çox meyl göstərir. Bu da Ukraynanın gələcəyi üçün indidən müəyyən problemlərin təməlinin qoyulmasını şərtləndirir.

Bütün bunlarla yanaşı, Rusiyaya aparılmış ukraynalı uşaqların da cinayətkar kimi yetişdirilib yenidən Ukraynaya dönməsi ehtimalı ciddi və təhlükəli versiya kimi qalır... Hansı ki, həmin uşaqları xilas etdiyini iddia kimi ortaya atan qarşı tərəf bu azyaşlıları Ukraynanın onlara sahib çıxmadığına inandıracaq, habelə öz doğmaları tərəfindən kimsəsiz buraxıldıqları tələq ediləcək.

Bütün bu amillər gələcək üçün Ukraynanın əleyhinə yönəlik tədbirlər kimi xarakterizə edilə bilər.

Hər halda, Ukraynanın gələcək genofondu çox ağır sınaqlar qarşısındadır... Onun bu imtahandan necə çıxacağına cavab tapa bilmək isə ancaq zamanın asılıdır.

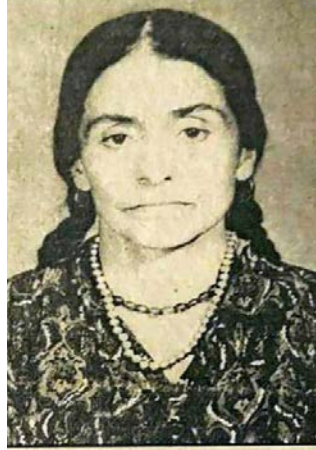
Teymur ZAHİDOĞLU
Hərbi-siyasi ekspert
Ordu.az

Ağır illərin fədakar bacıları

Qəmzə Məmmədova

Sədəf Məmmədova

Bəşəriyyətin ən qanlı-qadali müharibəsi sayılan İkinci Dünya müharibəsində keçmiş Sovet birliyinə daxil olan bütün xalqlar kimi azərbaycanlılar da fəal iştirak ediblər. Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının hərbi tarixinə Böyük Vətən müharibəsi kimi daxil edilən bu ağır müharibədə faşizm üzərində qələbənin qazanılmasında respublikamızın əhalisinin hər 5 nəfərindən biri cəbhədə vuruşub.

Doğma Azərbaycanımızın 700 minə yaxın mərd oğul və qızı 1941-1945-ci illər müharibəsində faşizm üzərində qələbə qazanılmasında fəal iştirak edib. Onların 450 mini orden və medallarla təltif olunub. Azərbaycanlı 130 nəfər "Sovet İttifaqı Qəhrəmanı" kimi yüksək adla layiq görülüb.

Keçmiş müttəfiq respublikalar içərisində ümumi əhalisinin nisbətində, əsgər sayına və döyüşən əsgərlərin təltif olunması faizinə görə Azərbaycan ən öncül sıralarda dayandı. Müharibə illərində azərbaycanlılardan ibarət 416-cı "Taqanroq", 402-ci "Azərbaycan", 223-cü "Belqrad" və 77-ci "Simferopol" diviziyaları şərəfli döyüş yolu keçdi. Soydaşlarımızdan ibarət olan bu diviziyaların şəxsi heyətinin təxminən yarısı ağır döyüşlərdə qəhrəmanlıqla həlak oldu. 402-ci diviziya Naxçıvanda formalaşdırılırsa, cəbhəyə yola salındı. Həmyerilərimiz 223-cü diviziyanın tərkibində Macarıstan və keçmiş Yuqoslaviyanın faşistlərdən təmizlənməsində igidlik və fədakarlıqlar göstərdilər. 416-cı diviziyanın Şimali Qafqazdan Berlinədək ağır və şanlı döyüş yolu keçməsi, diviziyanın əsgərlərinin Berlinədə qələbə bayrağı ucaldanların

sırasında olması hər bir azərbaycanlı qürurlandırdı. Bu gün də biz o qürur tarixini yaşayaraq qeyd edirik...

1941-1945-ci illərdə azərbaycanlılar arxa cəbhədə də fəallıqları ilə seçildilər. Onlar "Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün" şüarı ilə qüvvələri səfərbər edərək, gecə-gündüz çalışdılar. Qələbənin qazanılmasına töhfələr verməyə səy göstərdilər.

Böyük qələbənin əldə edilməsində Azərbaycan nefti xüsusi rol oynadı. Həmin dövrdə Sovetlər İttifaqında çıxarılan neftin 80 faizi Azərbaycanda hasil edilirdi.

Azərbaycan Respublikasının sənaye müəssisələri, xüsusən maşınqayırma zavodları silah və sursat istehsalı edirdi. Müharibə dövründə Azərbaycanda 130 növdə silah və sursat istehsal olunaraq cəbhəyə göndərilirdi. 1941-1945-ci illərdə şərəfli döyüş yolu keçmiş Azərbaycan övladlarının tarixi şücaətlərini, habelə arxa cəbhədəki fədakarlıqlarını heç vaxt unutmamaq olmasın.

Arxa cəbhədə fədakarcasına çalışan Azərbaycanlı mərd, qeyrətli, zəhmətkeş qızlarının sırasında Qəmzə və Sədəf Məmmədova bacıları da var idi.

Lənkəranın ən qədim yaşayış məskənlərindən biri, füsunkar təbiəti olan Seydəkəran kəndi indi inkişaf, çiçəklənmə dövrünü yaşayır. Hər tərəfdə bahar tərənləri eşidilir. Bağ-bağçalar yaşıl libasını dəyişib. Yol boyu əkilmiş salxım söyüdlər, uca çinarlar, qollu-budaqlı palıd ağacları vüqarlı görkəmi ilə kəndə xüsusi gözəllik verir. Məqsədimiz Seydəkəran kəndində yaşayıb ərsəyə çatmış traktorçu bacılar - Qəmzə və Sədəf Seyidağa qızı Məmmədovalar haqqın-

da məlumat əldə etmək idi.

Qəmzə Məmmədova 17 mart 1922-ci ildə anadan olub, 19 noyabr 2007-ci ildə vəfat edib. Sədəf Məmmədova 11 dekabr 1925-ci ildə həyata göz açıb, 20 yanvar 2009-cu ildə dünyasını dəyişib.

Traktorçu peşəsinə yiyələnən iki bacının vaxtilə birgə yaşadığı evin heyət qapısını döydük. Qapını üzümüzə üç bacının yeganə qardaşı, yaşı 80-i haqlamış Kərbəlayi Qurban kişi açdı (artıq o, haqq dünyasına qovuşub). Səmimi söhbətdən sonra birbaşa mətləbə keçdik.

- Qurban kişi, necə oldu ki, bacılarınız Qəmzə və Sədəf müharibənin qanlı-qadali illərində traktorçu peşəsinə yiyələndilər?

- Doğrusu, elə bu mənim üçün də maraqlı və qəribə idi, - deyə Qurban kişi sözüne davam etdi. "Atam müharibə illərində uzun müddət yataq xəstəsi oldu. Ağır xəstəlikdən sonra o dünyasını dəyişdi. Ailənin ağırlığı anam Xırdanın zərif çiyinləri üzərinə düşdü. Biz dörd uşaq idik. Mən, bacılarım Qəmzə, Sədəf və Kəsinə. Atam öləndə mən on yaşında idim. Anamın Xırda onu tanıyanların qəlbində zəhmətkeş insan, qayğıkeş ana, cəfakəş qadın kimi qalıb. Evdə anamın üzünü görmürdük. Səhər açılıb işə gedəndə biz yuxuda olardıq. İşdən gün batanda qayıdanda biz yenə də yuxuda olardıq. Anam dəhşətli müharibə illərini belə xatırlayırdı: "Müharibə təzə başlamışdı. Ayağımızda çarxı işə gəldik. Gecələr biçin biçir, kişiləri əvəz edirdik. Gündüzlər xırman döyür, taxıl hazırlayıb dövlətə təhvil verirdik. Təsərrüfatı biz qadınlar idarə edirdik. Dolanışqı çətin, ağır idi. Dərsi buraxıb, hamı kimi, mən də kolxozda işləməyə getdim. O zamanlar hər bir iş əl ilə görülürdü. Maşın yox idi. Mən gah kəndə, gah çəltik ekir, gah da tərəvəz və yem daşıyırdım". Anam balalarının rahat yaşayışı üçün özünü oda, kömə vuruşub. Gecəni gündüzə qatıb elə hey işləyib. O, çətin günləri xatırladıqca kövrəlir, gözələrinin yaşını silib, gah mənə, gah da bacılarıma baxıb dərinləndirən ah çəkirdi. Anamın yaşı 57-ni ötmüşdü. Çox qoca görünürdü. Başındakı qara kəlağayı ağarmış saçlarını tam gizlədə bilməmişdi. Ağı tükklər üz-gözündəki qırıqlar, qollarındakı şişmiş damarlar ovqatını təlx etmişdi. Seyrək dişləri cavvanlığını çovğuna bürümüş ahılıqla yarıya girmişdi. Müharibə illərində bütün analar kimi, mənim anam da öz işində həmişə fədakar olub. Anamın timsalında bütün

analər qəhrəmandırlar. Onlar dağ misallı, səbirli və dözümlü, mətin və əzmlidirlər. Analər hər cür qayğıya, ehtirama layiqdirlər. O danışardı ki, kolxozun idarə binası Hacıməmməd kişinin mülkündə yerləşirdi. "Rayondan, o cümlədən MTS-dən (Maşın Traktor Stansiyası) tez-tez kolxozda nümayəndələr gələrdi. Onların əksəriyyəti bizdə qonaq olurdular. MTS-in siyasi şöbəsinin rəisi Musarza Səfərov atamla yaxın dost idi. Bir gün MTS-in direktoru ilə Musarza Səfərov yenə bizə gəlmişdilər. Musarza etirli çay, mələş armudu ilə içdi və mənə o ki var təriflədi. Novruz bayramı olduğuna görə mənədən bu meyvələrin necə saxlanmasını ilə maraqlandı. Anam dedi ki, mən hər il alma, armudu ağacdan dərib, səliqə ilə sandığa yığıb, ta Novruza qədər saxlayıram. MTS-in direktoru üzünü atama tutub dedi ki, Seyidağa kişi, müharibə gədir, vəziyyət ağırdır, dolanmaq çətindir. Bu qədar ailənin ağırlığı tək sənə çiyindədir. Bilirəm ki, evində vəziyyət heç də ürəkəndə deyil. MTS-in nəzdində traktorçu kursu açmışıq. Maşallah, qızların da çox zirək qızlardır. İcazə versən, Qəmzə və Sədəfi traktorçu kursuna yazdırırıq... Beləcə bacılarım - Qəmzə və Sədəfin ağır illəri başladı..."

Qəmzə 1942-ci ildə Bakı şəhəri, Maştağa qəsəbəsində yerləşən məktəbdə mexanizator ixtisasına yiyələnir. Əmək fəaliyyətinə Veravul kəndindəki təsərrüfatda başlayır. Sonralar rayonun Vilvan, Havzava, Osaküçə, Sinovli, Ləj və Şağlaküçə kəndlərində torpaq işləri ilə məşğul olur. Çay sahələrini əkinə hazırlayır. 1946-cı ildə traktorçular briqadasının başçısı seçilir. İki çağırış rayon Sovetinin deputatı olur. Sədəf bacısı Qəmzənin yanında traktorçu köməkçisi işləyir. Şağlaser, Veravul, Ləj, Haftoni, Vilvan və digər kəndlərdə tərəvəz və çay sahələrinin salınmasında iştirak edir.

Sədəf xanım 1943-cü ildə Veravulda müəllim işləyən Hüseynağa ilə ailə həyatı qurur. Hüseynağa müharibədə qəhrəmancasına həlak olur. Sehranə və Bəxticamal adlı övladları Vətənə əmanət qalır. Sehranə müəllimə, Bəxticamal isə traktorçu peşəsinə sahiblənirlər.

Hər iki bacı gözəl oğul-uşaq sahibi, öz sənətlərinin mahir vuruşunu, qayğıkeş ana, vəfali ömür-gün yoldaşı idilər.

Hər bir gənc illəri səmərəli, ayları faydalı, günləri mənalı keçirməlidir. Ömrü hədəf getməyən illər hər kəsə şöhrət gətirir, adını dillər əzbərə edir. El-obasına şərəfli əməkləri ilə şöhrət gətirən Qəmzə və Sədəf bacıları kimi...

Əvəz GƏNCİYEV
Ehtiyatda olan polkovnik